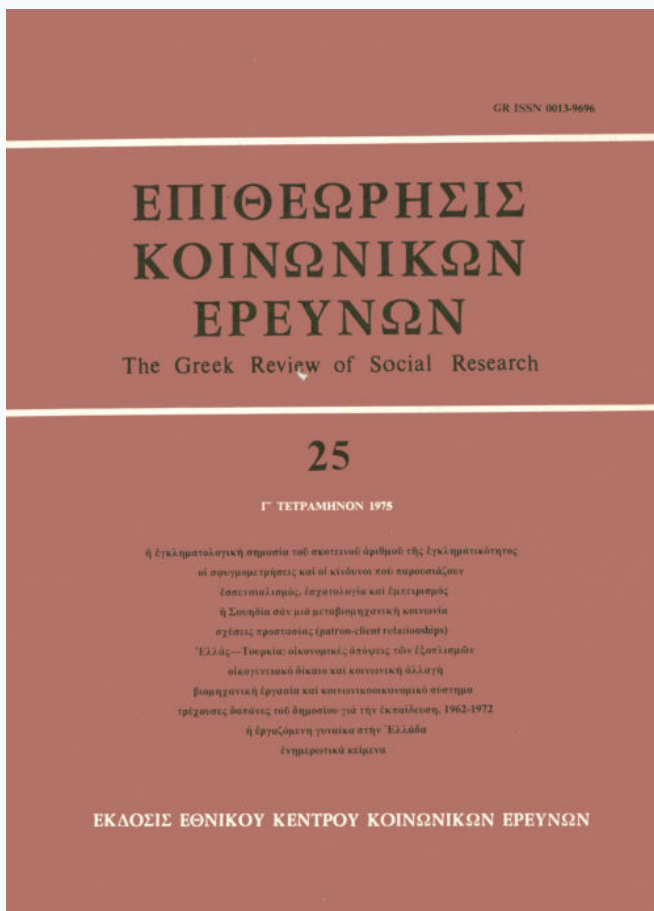

The Greek Review of Social Research

Vol 25 (1975)

25 Γ'

Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας

Ηλίας Δασκαλάκης

doi: [10.12681/grsr.383](https://doi.org/10.12681/grsr.383)

Copyright © 1975, Ηλίας Δασκαλάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*, 25, 370–384. <https://doi.org/10.12681/grsr.383>

ἡ ἐγκληματολογικὴ σημασία τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας

τοῦ

Ἡλίας Δασκαλάκη

Doctorat d'Etat Πανεπιστημίου Παρισίου

Ἐπιστημονικοῦ συνεργάτου τοῦ ΕΚΚΕ

Ἐάν τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ἐγκλημα ἀποτελεῖ τὸν «σταυρόν» τῶν ποινικολόγων, ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται, ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλο, ὄχι μόνον τοῦ σταυροῦ τῶν ἐγκληματολόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐγκληματολογίας.

Σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας λέγεται τὸ σύνολο τῶν ἐγκλημάτων ποῦ ἡ τέλεσίς τους δὲν γίνεται ποτὲ γνωστὴ στὶς ἀρχὲς τὶς ἀρμόδιες γιὰ τὴν πρόληψι καὶ καταστολὴ τοῦ ἐγκλήματος. Κάθε χρόνο τὰ ποινικὰ δικαστήρια δικάζουν ἓνα ὀρισμὲνο ἀριθμὸ ἐγκλημάτων καὶ καταδικάζουν ἓνα ὀρισμὲνο ἀριθμὸ ἐγκληματιῶν σὲ διάφορες ποινές. Τὸ σύνολον τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα ἐχώρησε καταδίκη ὀνομάζεται «ἄλλη ἐγκληματικότητα».

Ἐξ ἄλλου, οἱ δικαστικὲς ἀρχὲς λαμβάνουν γνώσι περὶ τῆς τελέσεως καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν φθάνουν στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη λόγῳ μὴ ἀνυπακομῆς τῶν δραστῶν τους. Ὁ κύκλος τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων λαμβάνει γνώσι ἡ ἀστυνομία μέσα σ' ἓνα ἔτος, ἀποτελεῖ τὴν «φαινομένη ἐγκληματικότητα», ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι φυσικὸ, εἶναι εὐρύτερη τῆς δήλης γιατί περιλαμβάνει καὶ ἐγκλήματα ποῦ οἱ δράσται τους δὲν ἀνακαλύπτονται ποτέ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὁμως, μένει πάντοτε μιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸν πράγματι ἐγκληματικὸ χαρακτήρα τῶν πράξεων ποῦ τὴν ἀπαρτίζουν, γιατί εἶναι ἐνδεχόμενον ὀρισμὲνα ἀπ' αὐτὰ νὰ μὴ συνιστοῦν ἐγκλημα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως· γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ὅπως εἶπαμε, ὀνομάζεται φαινομένη.

Ὅμως, ἡ δὴλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης δὲν ἐξαντλοῦν ὅλη τὴν ἐγκληματικότητα μιᾶς κοινωνίας. Παρὰ τὰ ὅσα συνηθὼς λέγονται, ὅτι τὸ τέλει ἐγκλημα δὲν ὑφίσταται, στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει, καί, καθὼς φαίνεται, σὲ μεγάλη ἔκτασι, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι πολλὰ ἐγκλήματα παραμένουν καλυμμένα ἀπὸ τὴν μυστικότητα, μὴ ἐρχόμενα ποτέ σὲ γνώσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς πλατειᾶς κοινωνικῆς μάζης. Ἔτσι, ἡ δὴλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης ἀποτελοῦν τμήμα, ποσοστὸ, τῆς «ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας», δηλ. τοῦ συνόλου τῶν ἐγκλημάτων ποῦ τελοῦνται σὲ μιὰ δεδομένη χρονικὴ περίοδο, π.χ. ἔτος, στὸ πλαίσιο μιᾶς ὀρισμῆνης κοινωνίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς παραμένει πάντοτε ἄγνωστη. Τὸ τμήμα τὸ μεταξὺ τῆς φαινομένης ἐγκληματικότητας καὶ τῆς ἀληθοῦς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ παραμένει ἀριθμητικῶς ἀπροσδιόριστο, τὸ ὀνομάζομε σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητας. Εἶναι εὐνόητο τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ παρουσιάζει γιὰ τὸν ἐγκληματολόγο ὁ προσδιορισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας, γιατί, χωρὶς τὴν γνώσι αὐτῆ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμε τὴν ἀληθῆ ἔκτασι τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπιστήμονες προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητας μὲ

διάφορες μεθόδους. Δέν μπορούμε νά πούμε, βέβαια, ότι οι προσπάθειες αυτές πέτυχαν άπόλυτα, ότι δηλ. άνακαλύφθηκε μέθοδος με τήν όποία νά μπορή νά προσδιορίση κανείς ή έκρίβεια τήν άληθή έγκληματικότητα. Έν τούτοις, άναμφισβήτητο είναι ότι ήλθαν σέ φώς όρισμένα στοιχεία, τά όποία, άν όχι τίποτε άλλο, δείχνουν ότι ή εικόνα τής έγκληματικότητας πού παρουσιάζουν οι έπίσημες στατιστικές δέν έχει πολλές σχέσεις με τήν πραγματική εικόνα τής έγκληματικότητας, όπως αυτή προκύπτει από διάφορες έρευνες.

Η ύπαρξις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας, όχι μόνο δέν επιτρέπει τήν γνώσι τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου, άλλ' έχει σάν συνέπεια τήν θέσι υπό άμφισβήτησι βασικών έννοιών τής έγκληματολογίας, όπως τήν ιδιότητα του έγκληματίου έναντι του μη έγκληματίου και τήν ιδιότητα του έγκλήματος σάν συμπεριφοράς, έννοιών πάνω στις όποιες ή έγκληματολογία έστήριξε τόν λόγο ύπάρξεώς της σάν επιστήμη.

Παράλληλα όμως, ή άμφισβήτησις των έννοιών αυτών δημιουργεί τήν άνάγκη έρευνών πρós άλλη κατεύθυνσι. Έτσι, συνέπεια του σκοτεινού άριθμού είναι και ό έμπλουτισμός τής έγκληματολογίας με ένα νέο πεδίο έρεύνης και θεωρητικής επεξεργασίας τó όποιο άγνωστο μεχρι τώρα ή κλασική έγκληματολογική έπίστημη.

Τά όσα προηγούνται δείχνουν τήν σπουδαιότητα πού έχει ό σκοτεινός άριθμός τής έγκληματικότητας για τήν έγκληματολογική θεωρία και έρευνα και τó ένδιαφέρον πού παρουσιάζει ή εξέτασις του, τήν όποία θά έπιχειρήσω με τήν εργασία αυτή. Δέν άντιμετωπίζω βέβαια τήν περίπτωση νά εξαντλήσω τó θέμα σ' όλες του τίς προεκτάσεις μέσα στα στενά πλαίσια αυτής τής μελέτης. Πρόθεσις μου είναι απλώς νά θέσω τά γενώμενα προβλήματα και νά σκιαγραφήσω τούς νέους προσανατολισμούς τίς κατευθύνσεις τής έγκληματολογίας πού είναι άπότοκοι του σκοτεινού άριθμού, τόν όποιο θά εξέτασαμε κάτω από τó πρίσμα, άφ' ένός μόν τής δυνατότητας προσδιορισμού του (I), άφ' έτέρου δέ τών συνεπειών τής ύπάρξεώς του (II). Τέλος ό καθορισμός ένός νέου πεδίου έγκληματολογικής έρεύνης, πού μοιραία άπορρέει από τήν συνειδητοποίησι των προβλημάτων πού θέτει ό σκοτεινός άριθμός, θά κλείση τήν ανάπτυξι τής εργασίας αυτής (III).

I

Η διερεύνησις των μεθόδων προσδιορισμού του σκοτεινού άριθμού και ό άπολογισμός των προσπαθειών πού έγιναν πρós αυτή τήν κατεύθυνσι (B) προϋποθέτουν λογικούς τήν εξέτασι του κατά πόσον είναι έπιστημονικός άναγκαίος αυτός ό προσδιορισμός (A). Γιατί άν είναι δυνατή ή θεμελιώσις

ίσχυρών συμπερασμάτων και παρά τήν άγνοια τής άληθούς έγκληματικότητας, τότε ό προσδιορισμός του σκοτεινού άριθμού δέν είναι έπιστημονικός σημαντικός.

A. Αυτόνητο είναι ότι ή γνώσις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας είναι άπαραίτητη προκειμένου νά γνωρίζωμε τόν άκριβή άριθμό των έγκλημάτων πού πράγματι τελούνται μέσα σέ όρισμένη χρονική περίοδο, δηλ. για τόν άριθμητικό προσδιορισμό τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου. Τούτο όμως δέν έχει ιδιαίτερη σημασία για τήν έπιστημονική γνώσι του φαινομένου αυτού. Τó άν τά έγκλήματα πού ετελέσθησαν μέσα σ' ένα έτος είναι κατά ν ή μ περισσότερα από όσα καταγράφουν οι στατιστικές τής δήλης και τής φαινομένης έγκληματικότητας, είναι, από έπιστημονικής άπόψεως, σχεδόν άδιάφορο. Έκείνο πού ένδιόφεται δέν είναι ό άριθμός των έγκλημάτων πού ετελέσθησαν άλλά οι ποσοτικοί συσχετισμοί τής έγκληματικότητας με διάφορες μεταβλητές, όπως π.χ. οι διακυμάνσεις της μέσα στον χρόνο, ή κατανομή της κατά τόπο τελείσεως, ήλικία, φύλο, κοινωνικο-οικονομική τάξι του δράστου, κτλ.

Η μελέτη των έπισήμων στατιστικών τής δήλης και φαινομένης έγκληματικότητας επιτρέπει τήν συναγωγή συμπερασμάτων για τίς διακυμάνσεις και κατανομές τής γνωστής έγκληματικότητας σέ συσχετισμό με όρισμένους παράγοντες. Τó κρίσιμο λοιπόν έρώτημα είναι εάν επιτρέπεται ή συναγωγή συμπερασμάτων περι τής άληθούς έγκληματικότητας από τίς γνώσεις πού έχουμε περι τού γνωστού μέρους αυτής (δήλης και φαινομένης). Μ' άλλους λόγους, ύπάρχει μεταξύ γνωστής και άγνωστης έγκληματικότητας σταθερή άναλογία, ώστε νά έχω δεδομένο τó πός κυμαίνεται και κατανέμεται ή δεύτερη από τó γεγονός ότι γνωρίζω τήν καμπύλη και τούς συσχετισμούς τής πρώτης; Π.χ. εάν από τίς στατιστικές προκύπτει ότι ή δήλη έγκληματικότητας μεταξύ των έτών 1955 έως 1975 παρουσίασε όρισμένες διακυμάνσεις, οι όποιες άναφαινονται στην γραφική παράστασι τής καμπύλης αυτής, μπορούμε νά δεχθώμε ότι παράλληλη ήταν ή πορεία τής άγνωστης έγκληματικότητας; Η άκόμη, εάν από τίς έπίσημες στατιστικές προκύπτει ότι οι άνδρες είναι δύο φορές περισσότερο έγκληματικοί από τίς γυναίκες, οι ήλικίας από 20 έως 30 έτών είναι ν φορές περισσότερο έγκληματικοί από τούς έχοντες ήλικία 40-50 έτών, ή ότι ή εργατική τάξις είναι μ φορές περισσότερο έγκληματική από τίς λοιπές κοινωνικο-επαγγελματικές τάξεις, είναι έπιστημονικός δυνατό νά θεωρήσωμε ότι κατά τήν αυτήν άναλογία κατανέμεται και ή άγνωστη έγκληματικότης μεταξύ των μεταβλητών πού άναφέραμε;

Έάν ή άρμόζουσα άπάντησις στο έρώτημα αυτό

εἶναι καταφατική, τότε ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἰδιαίτου σημασίας, γιατί, ἂν καὶ ὁ ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου θὰ εἶναι ἄγνωστος, οἱ νόμοι ποῦ τὸ διέπουν θὰ εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὶς γνώσεις ποῦ θὰ ἔχωμε ἀπὸ τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητας. Ἄλλ' ἄρμόζει καταφατικὴ ἀπάντησις;

Γιὰ ὀρισμένους ἐγκληματολόγους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν διάσημο Βέλο μαθηματικὸ καὶ στατιστικὸ Quetelet, ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις δὲν γεννοῦσε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν Βέλο σοφὸ, βρίσκουν ἐφαρμογὴ καὶ ὅταν περνᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸν φυσικὸ στὸν ἠθικὸ κόσμον, ὁ Quetelet δέχεται ὅτι «*ὑπάρχει μία σχέσις σχεδὸν ἀμετάβλητη μεταξὺ τῶν γνωστῶν καὶ δικαζομένων ἐγκλημάτων καὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελομένων ἐγκλημάτων*». ¹ Τοῦτο δὲ συνάγεται, κατὰ τὸν συγγραφεὴ αὐτόν, ἀπὸ τὴν καταφατικὴν ἀπαιτήτητα (constance) μὲ τὴν ὁποία ἀναπαράγονται κατ' ἔτος οἱ ἀριθμοὶ ποῦ ἀναφέρονται στὴν στατιστικὴ τῶν ἐγκλημάτων, σταθερότητα, ἡ ὁποία ἀναμφίβολως ἀναπαράγεται ἐπίσης στοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποῖους εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζομε. ²

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, κατὰ τὸν Quetelet, ἡ ἀναλογία μεταξὺ γνωστῆς καὶ ἄγνωστης ἐγκληματικότητας ὀφίσταται, καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν σχετικὴ σταθερότητα ποῦ παρουσιάζει ἡ γνωστὴ ἐγκληματικότητα. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ κατ' ἔτος ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ἐγκλημάτων, ὑπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, δὲν παρουσιάζει σημαντικὰ ἀξιομετρίαι ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον, συνάγεται ὅτι ἡ αὐτὴ σταθερότης θὰ χαρακτηρίζῃ καὶ τὸ ἄγνωστο τμήμα τῆς ἐγκληματικότητας.

Ἡ ἄποψις αὐτὴ στηρίζεται προφανῶς στὴν ἀντίληψιν ὅτι, κάτω ἀπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, οἱ ὑπάρχοντες σὲ μιὰ κοινωνία ἐγκληματογόνοι παράγοντες παραμένουν οἱ ἴδιοι καὶ παράγουν συνεπῶς κάθε χρόνον τὸν ἴδιον περίπου ὄγκον ἐγκληματικότητας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἐγκληματικὸ δυναμικὸ τῆς κοινωνίας αὐτῆς. Ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς ἕνα μέρος περιέρχεται σὲ γνώσιν τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν καὶ καταγράφεται στὶς στατιστικὰς, αὐτὸ δὲ ποῦ παραμένει ἄγνωστο εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὸ γνωστὸ.

Τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ferrì στὸν περιφημὸν νόμον του περὶ «ἐγκληματικοῦ κορροσμοῦ». («Ὅπως σὲ ἕνα δεδομένον ὄγκον ὕδατος, σὲ μιὰ δεδομένη θερμοκρασίαν, ἀναλύνεται μία ὀρισμένη χημικὴ οὐσία, οὕτε ἕνα ἄτομον περισσότερο οὕτε ἕνα ἄτομον λιγώτερον, ἔτσι καὶ σ' ἕνα δεδομένον κοινωνικὸ περιβάλλον, ὑπὸ δεδομένης ἀτομικῆς καὶ

φυσικῆς συνθήκης, τελεῖται ἕνας ὀρισμένος ἀριθμὸς ἐγκλημάτων, οὕτε ἕνα περισσότερο οὕτε ἕνα λιγώτερον».) ³

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλες οἱ στατιστικὲς τῶν διαφόρων κρατῶν ἐπιβεβαιώνουν αὐτὸν τὸν νόμον τῆς σχετικῆς σταθερότητας τῆς δόλης ἐγκληματικότητας. Στὴν Γαλλίαν π.χ., μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1871 ἕως 1968, ἡ δόλη ἐγκληματικότης κυμαίνεται μεταξὺ 490 καὶ 610 καταδικῶν ἀνὰ 100.000 κατοίκους. ⁴ Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα ποῦ παρουσιάζουν οἱ στατιστικὲς ἄλλων χωρῶν, τόσον κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα, ⁵ δηλ. σύγχρονες τῶν δεδομένων ποῦ εἶχαν ὑπ' ὄψει τοὺς οἱ Quetelet καὶ Ferrì ὅταν διετύπωσαν τὸν νόμον περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας, ὅσο καὶ οἱ ἀναφερόμενες στὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦμε. ⁶

Παντοῦ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῆς γνωστῆς ἐγκληματικότητας δὲν παρουσιάζουν ἀπότομες καὶ σημαντικὰς διακυμάνσεις πλὴν σὲ ὀρισμένες ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις οἱ ὁποῖες θὰ μπορούσαν νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ τὸν νόμον τοῦ Ferrì περὶ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ. ⁷

Γενῶνται ὁμως τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ σχετικὴ σταθερότης τῆς δόλης ἐγκληματικότητας μαρτυρεῖ καὶ ἀντίστοιχον σταθερότητα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας, μὲ ἄλλα λόγια, ὑπάρχει σταθερὴ ἀναλογία μεταξὺ τῶν, ὅπως δέχεται ὁ Quetelet; Ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις κάθε ἄλλο παρά προφανῆς εἶναι. Στὸν νόμον τῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας ἀντιτάσσεται αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποκαλέσῃ «νόμον τῆς δακτυλογράφου». Μία δακτυλογράφος τῆς ὁποίας τὸ maximum τῆς ἀποδόσεως φθάνει 50 σελίδες ἡμερησίως θὰ γράφῃ καθημερινῶς τόσες σελίδες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῆς πρὸς διεκπεραίωσιν ἐργασίας. Στὴν περίπτωσίν μας, δακτυλογράφος εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀυτονομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ δυνατότητά τους πρὸς διωξί καὶ ἐκδίκασιν τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι ἀπεριόριστη ἀλλ' ἐκτείνεται μέχρι μιᾶς ὀροφῆς ἐν ὄψει τῆς

3. Ferrì, *Sociologie criminelle* (μετφρ. στὴν γαλλικὴν), Paris 1881, σ. 335. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, κατὰ τὸν Ferrì, ὁ νόμος αὐτὸς ἰσχύει σὲ ὁμαλῆς περιόδους. Ἀντιθέτως, σὲ περιόδους σημαντικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν (πόλεμος, ἐπαναστασις, κτλ.) ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ, δηλ. αὐξάνει ἀπότομα ἡ ἐγκληματικότης.

4. Léauté, *Criminologie et Science pénitentiaire*, Paris 1972, ed. PUF, σελ. 206.

5. Βλ. σχετικῶς: Joly, *La France criminelle*, Paris 1888. Tarde, *La criminalité comparée*, Paris, Alcan, 1924. Duceptiaux, *Statistique comparée de la criminalité en France, en Belgique, en Angleterre et en Allemagne*, Bruxelles 1835.

6. Βλ. Pinatel, *L'évolution de la criminalité en France depuis la libération*, RSC 1954, p. 137 ἐπ. Hoole, *Die Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland in Vergleich*, Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1968. Faustini, «La tendenza de la criminalità...» in *Rassegna di studi penitenziari*, 1957, p. 323 ἐπ. Schultz, «L'évolution de la criminalité en Suisse de 1929 à 1963», RSC 1965, p. 385.

7. Βλ. ἀνωτ., ὕποσημ. 3.

1. Adolphe Quetelet, *Sur l'homme et sur le développement de ses facultés, ou essai de physique sociale*, Paris 1835.

2. Ibid.

συγκεκριμένης οργανωτικής τους ικανότητας, επανδρώσεώς τους σε προσωπικό, εξοπλισμού τους σε τεχνικά μέσα, κτλ. Η σχετική λοιπόν σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας που διαπιστώνεται από τις επίσημες στατιστικές, είναι επιφανειακό φαινόμενο, όφειλόμενο, όχι στον κορεσμό της έγκληματικότητας αλλά στον κορεσμό της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Η δήλη έγκληματικότητα δεν ξεπερνά μία όρισμένη όροφή, ή όποια είναι το maximum της αποδόσεως της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Δεν κατέρχεται, έξ άλλου, κάτω όρισμένου minimum όριου γιατί ή έγκριση που σε περίοδο αίχμης παρεμένει έκκρεμής πρέπει όπωσδήποτε να διεκπεραιωθεί, πράγμα που συντελεί σε ένταση της προσπαθείας σε περίοδο ύφέσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διακυμάνσεις της δήλης έγκληματικότητας κυμαίνονται σε μία ζώνη σχετικά στενή. Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι ή έγκληματολογική στατιστική δεν καταγράφει τόσο την έγκληματικότητα αλλά μάλλον την απόδοσι των υπηρεσιών στις όποιες έχει άνατεθή ή δίωξις και τιμώρησις του έγκλήματος.

Η έμπειρική έρευνα επιβεβαιώνει την θεωρητική αυτή υπόθεσι. Έτσι, καθώς αναφέρει ο Wolfgang στην εισήγησι του ένόπιου της Προεδρικής Έπιτροπής επί της έφαρμογής του Νόμου και της άνομοιής της Δικαιοσύνης (US President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice), ή άναδιοργάνωσις της άστυνομίας της Ν. Υόρκης το 1950 είχε σαν αποτέλεσμα μία χαρακτηριστική αύξησι των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων σε σχέσι με τα δύο προηγούμενα έτη. Οι διακεκριμένες κλοπές άνήλθαν σε 400%, οι ληστείες σε 200%, οι δε διάφορες μορφές λωποδυσίας σε 700%.

Κατά τον ίδιο συγγραφέα, ή άντικατάστασις του άρχηγού της άστυνομίας του Chicago το 1961 μετεφράσθη με μία αύξησι κατά 83% των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων.

Στην Γαλλία, ό Davidovitch έμελέτησε για το διάστημα 1851-1952 την πορεία του αριθμού των ποινικών υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη, σε σύγκρισι, άφ' ένός μόν με την πορεία του αριθμού των υποθέσεων που έτέθησαν στο άρχαιο ή που έκλεισαν με άπαλλακτικό βούλευμα, άφ' έτέρου δε, με την πορεία των υποθέσεων που έξεδικάσθησαν. Από την μελέτη αυτή προέκυψαν τα έξης:

α) Το σύνολον των υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη μέσα σ' ένα αιώνα (1851-1952) παρουσιάζει σταθερή αύξησι. Έτσι, ένω ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 333.053 υποθέσεις, το 1952 φθάνει σε 718.441.

β) Άντίστοιχη προς την αύξησι των καταμνηνυθεισών υποθέσεων είναι ή αύξησις του συνόλου των υποθέσεων ανά τις όποιες δέν άσκήθηκε

ποινική δίωξις από τις κατά τόπους Εισαγγελίες αλλά διετάχθη ή τοποθέτησις τους στο άρχαιο.¹

Έτσι, ένω ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 106.794 άρχειοθετηθείσες υποθέσεις, δηλ. 32,07% των καταμνηνυθεισών κατ' αυτήν την περίοδο, κατά την πενταετία 1945-1950 ό μέσος όρος των άρχειοθετηθεισών φθάνει τις 628.317 υποθέσεις, δηλ. 66,77% των καταμνηνυθεισών.

γ) Άντιστρόφως, το ποσοστόν των άπαλλακτικών βουλεύματων κατέρχεται από 7,85% του συνόλου των καταμνηνυθεισών υποθέσεων κατά την περίοδο 1851-55, σε 3,19% κατά την περίοδο 1946-1950.

Με βάσι τα δεδομένα αυτά, υπολογίζοντας την αναλογία των υποθέσεων προς 100.000 κατοίκους, ό συγγραφέας αυτός φθάνει στον ύπολογισμό του συσχετισμού μεταξύ έκδικαζόμενων υποθέσεων και έγκαταλειπομένων άναφοριά με τον συνολικό όγκο των υποθέσεων που υπήχθησαν στην Δικαιοσύνη. Άναφερόμενοι στο πρώτο και τελευταίο έτος της υπό κρίσιν περιόδου βλέπομε ότι: Το 1851, επί συνόλου 841,1 καταμνηνυθεισών υποθέσεων έκδικάσθησαν 494,6 και έκλεισαν δι' άρχειοθετήσεως ή άπαλλακτικού βουλεύματος 346,5. Το 1952, επί συνόλου 1696,0 έκδικάσθησαν 462,3 έκλεισαν δε 1.233,7.

Οι αριθμοί είναι εύλωτοι και καταδεικνύουν ότι ή αύξησις των υποθέσεων με τις όποιες έπιφορτίζονται οι μηχανισμοί της δικαιοσύνης συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξησι των υποθέσεων που έγκαταλείπονται, ένω οι έκδικαζόμενες μένονον περίπου στα αυτά πλαίσια, και μάλιστα με κοιποσα τάση. Τουτό άποδεικνύει ότι οι μηχανισμοί της άστυνομίας και της δικαιοσύνης δέν μπορούν να άπορροφούν παρά ένα όρισμένο αριθμό υποθέσεων ό όποιος παραμένει σχετικώς σταθερός παρά την αύξησι των υποθέσεων που υπάγονται στην κρίσι της δικαιοσύνης.²

Τα πορίσματα της έρευνας αυτής δέν αφήνουν καμμία άμφιβολία ως προς την έρμηνεία που πρέπει να δώσωμε στο φαινόμενο της σχετικής σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας. Η σταθερότητα αυτή δείχνει άπλώς το σημείο έξισοροπότητας της δικαστηριακής δραστηριότητας έν όψει της συγκεκριμένης οργανωτικής δομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Το συμπέρασμα από τις αναλύξεις που προηγήθηκαν είναι ότι, παρά τα όσα έδίδασκον οι σκαπανείς

1. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην Γαλλία ίσχύει ή άρχή της σκοπιμότητας της ποινικής δίωξεως.

2. Davidovitch, «Criminalité et répression en France depuis un siècle», *Revue Française de Sociologie* 1961, p. 30 έπ. Άνάλογα είναι και τα πορίσματα της έρευνας των Davidovitch και Boudon, «Les mécanismes sociaux des abandons des poursuites», *Année Sociologique* 1964, p. III έπ.

τῆς Ἐγκληματολογίας τοῦ παρασμένου αἰῶνος, εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀνεπίτρεπτο νὰ συνάγωμε συμπέρασματα γιὰ τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὰ δεδομένα ποῦ μᾶς δίνουν οἱ ἐπίσημες στατιστικές, γιατί αὐτὲς καταγράφουν ὄχι τόσο τὴν δραστηριότητα τῶν ἐγκληματιῶν ὅσο τὴν δραστηριότητα τῶν ὀργάνων ποῦ εἶναι ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν δίωξι καὶ τιμώρησι τῶν πρώτων. Συνεπῶς, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν διαφορῶν ἀνομῶν τῆς ἐγκληματικότητος ποῦ διευτυπώθησαν κατὰ καιροῦς βάσει τῶν συσχετισμῶν τῆς δήλης ἐγκληματικότητος μὲ ὀρισμένες μεταβλητὲς (ἡλικία, κοινωνικὴ τάξις, φυλετικὴ προέλευσις, κτλ.), παρουσιάζεται σήμερον ἐντελῶς ἀμφίβολος.

Β. Ἡ συνειδητοποίησις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνταπόκρισις μετὰ τὸ γνωστὸ καὶ ἀγνόστου μέρους τῆς ἐγκληματικότητος, ἔκανε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀγνόστου αὐτοῦ μέρους, τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, κὶ αὐτὸ ἐρμηνεύθηκε σὰν μίαν στροφὴν τῆς ἔρευνας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι.

Στὴν προσπάθεια ἐκτιμήσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, οἱ δυνατὲς μέθοδοι εἶναι δύο, ἡ μέθοδος τῆς αὐτοεξομολογήσεως ἢ τοῦ αὐτοπορτραίτου, ὅπως συχνὰ λέγεται, καὶ ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων. Κατὰ τὴν πρώτην, ἐρωτᾶται μίαν ὁμάδα ἀνομῶν, λαμβανομένη μέσα ἀπ' τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, περὶ τοῦ ἢ τὸν τυχόν ἐγκλημάτων τὰ ὁποῖα διέπρξε κάθε μέλος καὶ περὶ τοῦ ἂν ὑπῆρξαν ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ ἐπακόλουθα. Στὴν πρᾶξι, ὑποβάλλεται ἐρωτηματολόγιον τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τὴν περιγραφήν μίαν σειράν πρᾶξεων ποῦ ἐμπύπτουν στὶς προβλέψεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, καὶ καλεῖται ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀπαντήσῃ ἂν διέπρξε μίαν ἢ περισσότερας ἀπὸ τὶς περιγραφόμενες συμπεριφορὰς, πόσας φορὰς κάθε μίαν καὶ ἂν ὑπῆρξαν συνέπειαι. Ἐβνότης εἶναι ὅτι καταβάλλεται φροντίδα ὥστε ἡ ἀνομιμία τῶν ἀπαντῶντων νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη.

Κατὰ τὴν δευτέραν μέθοδο, ἐπιλέγεται μίαν ὁμάδα πολιτῶν ποῦ ἐκπροσωποῦν τὸ σύνολο, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐρωτῶνται ἂν ἔπρασαν θύματα ἐγκληματικῆς πράξεως.

Οἱ δύο αὐτὲς μέθοδοι εἶναι οἱ μόνοι τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὸν σκοτεινὸν ἀριθμὸν. Ἄτυχῶς ὅμως καὶ οἱ δύο συνοδεύονται ἀπὸ ὀρισμένα μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του γιὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησι τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν, ποῦ ἔγιναν μὲ βάσει αὐτὲς τὶς μεθόδους.

Κοινὸν μειονέκτημα καὶ τῶν δύο μεθόδων εἶναι ὅτι ἡ ὀρθότης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας ἐξαρτᾶται τελικά ἀπὸ τὴν εὐλικρίνειαν τῶν ἀπαντῶντων ποῦ δίνουν τὰ ἐρωτῶμενα πρόσωπα, ἢ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν δεδομένη. Ἡ μέθοδος

τῆς αὐτοεξομολογήσεως παρουσιάζει ἐπίσης τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ βρεθῇ ἓνα δείγμα πληθυσμοῦ, ποῦ ἐκπροσωπεῖ μίαν περιοχὴν, γιὰ τὴν ὁποία νὰ ὑπάρχουν στατιστικὲς τῆς ἀστυνομίας, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκρισις μετὰ τὴν ἐγκλημάτων ποῦ δέχονται ὅτι διέπρξαν οἱ ἐρωτώμενοι καὶ ἐγκλημάτων καταγεγραμμένων ἀπὸ τὴν ἀστυνομία σὲ ὀρισμένη χρονικὴ περίοδο. Λόγῳ αὐτῆς τῆς δυσκολίας, ποῦ ὀφείλεται κυρίως στὴν ἀπροθυμία ποῦ χαρακτηρίζει τὴν πλατεῖαν μάζαν πολιτῶν νὰ ἀπαντᾷ σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτηματολόγια, ὅλες οἱ ἔρευνες ποῦ ἀκολούθησαν αὐτὴν τὴν μέθοδο ἀναφέρονται σὲ μαθητὰς ἢ νεοσυλλέκτους. Ἔτσι ὅμως τὰ δείγματα δὲν ἐκπροσωποῦν ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν ἀπὸ ἀποψέως ἡλικίας.

Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων ἔχει σὰν βασικὸν μειονέκτημα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρωθῇ πληροφορία παρὰ μόνον γιὰ ἐγκλήματα ποῦ προϋποθέτουν ἐννοιολογικὰ τὴν ὑπαρξὴ παθόντος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως διαφεύγει ὅλη ἡ μάζα τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων ποῦ στρέφονται κατ' ἀπροσώπων ἐννόμων ἀγαθῶν.

Ἐπὶ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν μειονεκτημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα, βεβαίως, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀξίαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, θὰ ἐξετάσωμε σύντομα τὶς ἔρευνες ποῦ ἔγιναν καὶ τὰ ἀποτελέσματά του σχετικά μὲ τὴν ἐκτίμησι τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ.

Ἐρευνα βασισμένη στὸ σύστημα τῆς αὐτοεξομολογήσεως εἶναι ἐκείνη ποῦ ἔκαμε ὁ Kerstin Elmhorn πᾶνω σ' ἓνα δείγμα μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης.¹ Τὸ δείγμα περιελάμβανε τὰς 3/100 τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης. Τὸ 57/100 τῶν ἐρωτηθέντων δέχθηκε ὅτι εἶχε διαπράξει ἐγκλημα σὲ βαθμὸν πλημμελήματος. Τὰ ἀγῶρια ἐδέχθησαν ὅτι ἐτέλεσαν συνολικὰ 1.430 πλημμελήματα ἀλλὰ μόνον σὲ 41 περιπτώσεις ὁ ἔνοχος ἔγινε γνωστὸς στὴν ἀστυνομία. Τὸ ποσοστὸ τῶν περιπτώσεων ὅπου συνελήφθη ὁ δράστης εἶναι 2,9%.

Ἐποθέτοντας ὅτι τὸ δείγμα αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἐκπροσώπησε ὅλα τὰ ἀγῶρια τῆς Στοκχόλμης ἡλικίας 9 ἕως 14 ἐτῶν, καὶ μὲ βάσει τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας του πᾶνω σ' αὐτὸ τὸ δείγμα, ὁ Elmhorn ὑπελόγησε τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγῶριων τῆς Στοκχόλμης, ποῦ εἶχαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τελέσει ἐγκλημα τὸ 1961, καὶ τὸν συνέκρινε μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκληματιῶν ποῦ εἶχε καταγράψῃ ἡ ἀστυνομία κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅτι πλὴν τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς αὐτοκινήτου, ὅπου τὸ ποσοστὸν ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρῶν ἀνέρχεται σὲ 33,3%, γιὰ τὶς ἄλλες κατηγορίας ἐγκλημάτων τὰ ποσοστὰ ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρῶν

1. Elmhorn, «Study on Self Reported Delinquency among School Children in Stockholm», *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σελ. 117 ἑτ.

είναι άσημαντα: Κλοπή κοινή 1,9%, κλοπή διάρρηξε-
ως 4,2%, φθορές, πράξεις βανδαλισμού, κτλ. 3,3%,
διάφορες άπατες 1,5%, κλεπταποδοχή 1,1%.

Σε ανάλογα αποτελέσματα καταλήγει και ή έρευ-
νη των Erickson και Empley πού έγινε στην περιοχή
του Utah των ΗΠΑ.¹ Κατά την έρευνα αυτή, τó
δείγμα άποτελέσθηκε από τέσσερες ομάδες άγοριών
ήλικίας από 15-17 ετών. Η πρώτη ομάδα άπετελεί-
το από 50 μθητάς μέσης εκπαίδευσως ό όποιοι
δέν είχαν προηγουμένως καταδικωσθή. Η δεύτερα
ομάδα περιελάμβανε 30 νέους πού είχαν ήδη κηρυχθή
ένοχοι γιά ένα μόνο έγκλημα. Στην τρίτη ομάδα
άνήκαν 50 υπότροποι, ένó ή τετάρτη άπερτίσθηκε
άπό 50 τροφιμίων Δημοσίων Όργανοτροφείων,
κτλ. Κάθε άγόρι άπό τó 180 έπρεπε νά άπάντηση
άν είχε διαπράξει ένα από τά 22 έγκλήματα πού πε-
ριγράφονταν σε ένα κατάλογο. Έάν ή άπάντησις
τό πρώτο έρώτημα ήταν καταφατική, άκολουθούσαν
έρωτήσεις σχετικά μέ τó πόδες φορές έτέλεσε τó
έγκλημα και πόδες φορές είχε συλληφθή άπό τήν
άστυνομία ή είχε όδηγηθή στό δικαστήρια.

Τά αποτελέσματα σχετικά μέ τήν έκτασι τού
σκοτεινού άριθμού συνοψίζονται ως έξης: Έπι
11.796 όμολογημένον περιπτώσεων όδηγήσεως χω-
ρίς δίπλωμα όδηγοú, τó 98,9% έμεινε άγνωστο στις
διωκτικές άρχές. Έπι 15.175 όμολογημένον κλοπών
άντικειμένον άξίας κάτω τών 2 δολλαριων, τó 97,1%
έμεινε άγνωστο στην άστυνομία. Έπι 7.396 όμολο-
γημένον περιπτώσεων κλοπών άντικειμένον άξιας
άπό 2 έως 50 δολλαριων, τó 97,1% έμεινε άγνωστο
στις διωκτικές άρχές. Έπι 294 όμολογημένον περι-
πτώσεων κλοπών άξιας άνω τών 50 δολλαριων, τó
71% έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές, άπό όσες
δέν έγιναν γνωστές, τó 92,9% έμεινε χωρις δίωξι
λόγω μη άνεκαλύψεως τών δραστών. Έπι 512 όμολο-
γημένον περιπτώσεων πλεστογραφιων, τó 93,4%
έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές. Έπι 74 όμολο-
γημένον περιπτώσεων χρήσεως νερκωτικών, τó
100% έμεινεν άγνωστα στις διωκτικές άρχές. Έπι
10.645 όμολογημένον περιπτώσεων φθοράς ξένης
ιδιοκτησίας, τó 98,5% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές. Έπι 46 περιπτώσεων ένόπλου ληστείας,
τό 80,4 έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές.
Έπι 8.980 περιπτώσεων συμπλοκών και σωματικών
κακώσεων, τó 99,7% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές.

Άδο άλλες έρευνες πού έγιναν μέ βάση τήν μέθοδο
της άυτοεξιμολογήσεως είχαν άποτελέσματα άνάλο-
γα μέ τά όσα άνεφέραμε πιό πάνω,² σε τρόπο όστε

νά μπορούμε νά πούμε ότι όλες οι έρευνες αύτου
του τύπου, μέ τήν επιφύλαξι τής ύπάρξεως κάποιες
τήν όποια δέν έχω ύπ' όψι μου, συμπέπτουν ως πρós
τά άποτελέσματα.

Η μόνη έρευνα τού σκοτεινού άριθμού, μέ βάση
τήν εξέτασι τών παθόντων, πού έλαβε χώρα μέχρι
σήμερα, είναι εκείνη πού έγινε στις ΗΠΑ γιά νά
τεθή ύπ' όψι τής Έπιτροπής πού συνέστισε τó
1967 ó Πρόεδρος Johnson γιά νά μελετήση τó θέμα
τής δραστικώτερης αντιμετώπισεως του έγκλήματος.
Η έρευνα αύτη περιέχεται σε τρεις εισηγήσεις,³
άπό τις όποίες ή πρώτη άσχολεύεται μέ τις επιθέσεις
(έγκλήματα βίας γενικά) πού έγιναν έναντίον τών
μελών 10.000 οικογενειών, εκλεγμένων έτσι όστε
νά άποτελουν δείγμα πού νά εκπροσωπή τις άμερι-
κανικές οικογένειες. Η δεύτερα έχει περιωρισμένα
τοπικά όρια, δηλ. τέσσερες εκλογικές περιφέρειες
τής Columbia (Washington) και είχε σάν άντικεί-
μενο μόνο 511 οικογένειες. Τέλος, ή τρίτη εισήγησις
άφορα ζώνες ύψηλης και χαμηλής εγκληματικότη-
τος στη Βοστώνη και στό Σιάγκο.

Κατά τά πορίσματα τής πρώτης εισηγήσεως, μέ
οικογένεια στις 5 είχε πέσει όθιμα έγκληματικής
πράξεως τó 1966 στις ΗΠΑ. Η σύγκρισις δέν μέ τά
άρχεια τού FBI άπέδειξε ότι ή άστυνομία δέν έγνω-
ριζε παρά τις μιές πράξεις άπό όσες προέκυψαν άπό
τήν έρευνα. Άπό τά σοβαρά έγκλήματα, εκείνα
πού παραμένον άγνωστα σε μεγαλύτερη έκτασι
είναι οι διαρρήξεις, οι βιασμοί και οι σωματικές
κακώσεις, τά όποια περιέρχονται σε γνώσι τών άρ-
χών κατά τó 1/3 τού συνολικού τους όγκου, όπως
αύτός προέκυψε άπό τήν έρευνα.

Τó έγκλημα πού παρουσίαζε σχεδόν άνύπαρκτο
σκοτεινό άριθμό (ύπό τήν έννοια ότι ó άριθμός τών
προσώπων πού κατά τήν έρευνα εμφανίσθηκαν σάν
θύματα αύτου του έγκλήματος, συμπέπτει μέ τόν ά-
ριθμό τών περιπτώσεων πού ήσαν γνωστές στην
άστυνομία), είναι ή κλοπή άυτοκινήτου. Η πιό
πιθανοφανής εξήγησις τού φαινομένου είναι ότι
οί παθόντες σπεύδουν νά δηλώσουν τήν κλοπή στην
άσφαλιστική τής εταιρείας, ή όποια μέ τήν σειρά
τής έιδοπική τής άστυνομία.

Κατά τήν έρευνα πού είχε γιά έδαφική βάση τήν
περιοχή τής Washington και τής όποιας τά πορίσματα
περιέρχονται στην δεύτερη, καθώς είλαμε, εισήγησι,
τό 38% τών έρωτηθέντων προσώπων ύπήρξε όθιμα
σοβαρού έγκλήματος κατά τó 1966, ένó κατά τά
στοιχεία τής άστυνομίας μόνο τó 10% τών έγκλημά-

1. Erickson and Empley, «Court Records, Undetected Delinquency and Decision Making», *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 1963.

2. Ο Gold διεπίστωσε ότι επί ένός άριθμού μθητών τής μέσης εκπαίδευσως τής Flint (Michigan), ό όποιοι όμολόγησαν ότι είχαν διαπράξει αξιόποινες πράξεις, μόνο κατά τó 10% είχαν γίνει γνωστοί στην άστυνομία (Βλ. Gold, «Unde-

tected Delinquent Behaviour», in *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1966, σ. 27-46). Επίσης στο Oslo, μόνο τó 14% τών έγκληματιών ήλικίας περίπου 18 ετών περιέρχεται σε γνώσι τής άστυνομίας (Βλ. N. Christie, J. Andenaes & S. Skirbekk, «A Study of Selfreported Crime» in *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σ. 86-116).

3. Οι εισηγήσεις αυτές δημοσιεύθηκαν μέ τούς τίτλους: «Field Surveys I, Field Surveys II, Field Surveys III».

των, ποῦ ὁμολογήθηκαν κατὰ τὴν ἔρευνα, ἦσαν γνωστά σ' αὐτήν. Τὰ ἴδια περίπου ἀποτελέσματα ἀναφέρονται καὶ στὴν τρίτη εἰσήγησι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, κατὰ τὸ ἔτος ἀπὸ Ἰουλίου 1965-1966, τὰ πράγματα τελεσθέντα ἐγκλήματα στὶς περιφέρειες Βοστώνης καὶ Σικάγου ἦσαν πέντε φορές περίπου περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἦσαν γνωστά στὴν ἀστυνομία.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποῦ συνάγεται, τόσο ἀπὸ τὶς ἔρευνες μὲ βάσι τὴν μέθοδο τῆς αὐτο-ἐξιμολογήσεως ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἔρευνες μὲ βάσι τὸν ὑπολογισμὸ τῶν παθόντων, εἶναι ὅτι τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι σημαντικὰ μικρὸ συγκριτικὰ μὲ τὸν συνολικὸ ὄγκο τῶν ἐγκλημάτων ποῦ τελοῦνται κάθε χρόνον.

Βέβαια, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες αὐτές, ἡ ἔκτασις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐγκλήματος. Στὶς ἀνθρωποκτονίες ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς φαίνεται σχεδὸν ἀνύπαρκτος (ἄλλο τὸ θέμα τῆς ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν) ἔτισης, οἱ σοβαρὲς περιπτώσεις ληστεϊῶν κατὰ Τραπεζῶν ἢ ἄλλων μεγάλων ἐμπορικῶν οἰκῶν εἶναι σχεδὸν ὅλες γνωστὲς στὴν ἀστυνομία. Ἄλλὰ ἡ μεγάλη μᾶζα τῆς ἐγκληματικότητος δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται στὴν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων. Ἡ κλοπὴ, ἡ ὑπεξαίρεσις, ἡ ἀπάτη, ὁ βιασμὸς ἀποτελοῦν τὸν μεγάλον κορμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ὅπου ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς εἶναι τεράστιος.

Οἱ ἔρευνες ποῦ ἔγιναν γιὰ τὴν ἐκτίμησι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ἔφεραν σὲ φῶς καὶ στοιχεῖα ποῦ ἐπιτρέπουν καὶ μιὰ σύγκρισι μεταξὺ ἐπισημῶν ἐγκλημάτων (καταδικασμένων) καὶ ἐγκλημάτων ποῦ δὲν ἔχουν δημοσίως στιγματισθῆ. Κατὰ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς, ποῦ βασίζονται στὴν δὴλη ἐγκληματικότητα, τὸ ἐγκληματικὸ φαινόμενον παρουσιάζεται σχετισμένον κυρίως μὲ τὸ ἄρρεν φύλο καὶ μὲ τὶς κατώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὰ τάξεις. Σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὸ φύλο, ἡ ἔρευνα τοῦ Martin Gold ἐπαληθεύει τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν, ἐμφανίζοντας τὴν γυναικεία ἐγκληματικότητα 2-4 φορές χαμηλότερη τῆς ἀνδρικής. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ πραγματικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν κατανομὴ τοῦ ἐγκλήματος μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἄλλα, ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ Gold, στὸ γεγονός ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι πολὺ ὀλιγότερο διαθεσιμῆς ἀπὸ ὅτι οἱ ἄνδρες νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχὴ τους κατὰ τὴν ἔρευνα.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸν συσχετισμὸ μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ κοινωνικο-οἰκονομικῆς τάξεως, ἡ διαφορὰ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν εἶναι ἐξοφθαλμῆ. Ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς ὄλων σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, σὰν περισσότερο ἐγκληματικὴ φέρεται ἡ ἐργατικὴ τάξις, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καταλύουν αὐτὸν τὸν μῦθον καὶ καταδεικνύουν ὅτι ὅλες οἱ τάξεις μετέχουν ἐξ ἴσου στὸ ἐγκλημα:

ἄνισα κατανέμονται οἱ διώξεις καὶ οἱ καταδικές.

Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος δηγνοῦν μοιραία στὶς ἐξῆς διαπιστώσεις: Πρῶτον, τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, ποῦ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ἐπίσημα σὰν ἐγκληματίες κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς διώξεως καὶ καταδικῆς, ἀποτελεῖ ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τελῶν ἐγκληματικῆς πράξεως ἄλλα δὲν φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ ἐγκληματίου γιὰτι παραμένουν ἄγνωστα. Δεύτερον, τὸ γεγονός ὅτι ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ποικίλλει σὲ ἔκτασι ἀνάλογα μὲ τὸν τύπον τοῦ ἐγκλήματος καταδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίσημη ἐγκληματικότης δὲν ἀποτελεῖ ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος. Τρίτον, οἱ ἐπίσημα χαρακτηριζόμενοι σὰν ἐγκληματίες δὲν ἀποτελοῦν ὁμάδα ποῦ νὰ ἐκπροσωπῆ τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.

Εὐνόητο εἶναι ὅτι γιὰ μιὰ ἐγκληματολογία, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα ἐστήριξε τὰ πορίσματά της σχετικὰ μὲ τὸ ἐγκλημα καὶ τὸν ἐγκληματία πάνω στὶς ἐπίσημες στατιστικὲς καὶ στὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν φυλακῶν, ἡ ἄρνησις ἐκπροσωπευτικότητος τῆς ἐπισημῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῶν ἐπισημῶν ἀγνωρισμένων σὰν ἐγκλημάτων ἔχει σημαντικὲς συνέπειες, στὴν ἐξέτασι τῶν ὁποίων ἀφιερῶνομε τὶς ἀκόλουθες ἀπόψεις.

II

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐγκληματολογίας οἰκοδομήθηκε μέχρι σήμερα γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ ἄξονα, τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι (acting out, passage à l'acte). Ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ διαφορικὸ σημεῖο ποῦ διακρίνει τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία. Ἐγκληματίας εἶναι ἐκεῖνος ποῦ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι μιᾶς ὀρισμένης καταστάσεως περνᾷ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ὁ μὴ ἐγκληματίας ἀντιθρᾷ στὰ ἐρεθίσματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια κατάστασι μὲ συμπεριφορὰ μὴ ἐγκληματικὴ. Ὅλο τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς ἐγκληματολογίας εἶναι νὰ γνωρίζωμε γιὰτι μερικὸι περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ἄλλοι ὄχι.¹

Ἡ ἐγκληματικὴ πρᾶξι προσλαμβάνεται σὰν ἓνα ἀποφασιστικὸ ὄροσημον, σὰν ἓνας Ρουβίκων, ποῦ δὲν τὸν περνᾷ ὁ ὁποιοσδήποτε ἄλλα μόνον ὅποιος ἔχει ὀρισμένα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, ἐξηγοῦν τὸ πέρασμα τοῦτο. Ἐγκλημα καὶ ἐγκληματίας λοιπὸν ἀντιμετωπίζονται κάτω ἀπὸ ἓνα πρίσμα διαφορᾶς καὶ ἰδιουπίας.

Ὁ ἐγκληματίας διαφέρει ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία ἂν ὄχι κατὰ φύσι, τοῦλάχιστον κατὰ βαθμὸν, γιὰτι

1. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε τεθῆ ἤδη ἀπὸ τὸν Manouvrier τὸ 1892 στὴν μελέτη του «Questions préables dans l'étude comparative des criminels et des honnêtes gens», *Archives d'anthropologie criminelle*, 1892, σ. 557.

λόγῳ ὄρισμένων χαρακτηριστικῶν του, ἀτομικῶν ἢ κοινωνικῶν, περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἢ ὅποια, κατὰ συνέπεια, ἐμφανίζεται σὰν ἰδιότυπη συμπεριφορὰ ἀφοῦ μόνον ὁ χαρακτηριζόμενος ἀπὸ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ.

Ὅλη ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐγκληματολογίας δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναζήτησις τῶν ἰδιοτύπων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ποῦ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία. Ἀρχικὰ, τὰ ἰδιάζοντα αὐτὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ ἀναζητήθηκαν στὴν ἀτομικότητα τοῦ ἐγκληματία, τῆς ὁποίας ὄρισμένες ἐκφάνσεις ἐμφανίσθηκαν κατὰ καιροὺς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν κρατούντων πνευματικῶν ρευμάτων σὰν ἡ ἔδρα τῆς ἐγκληματογόνου ιδιότητος. Ἔτσι, σὰν διακριτικὸ γνώρισμα τοῦ ἐγκληματία θεωρήθηκε ἡ ἰδιότυπη βιολογικὴ καταβολὴ του ἢ ἡ ἰδιομορφία τῆς προσωπικότητός του, θεμελιωμένη σὲ χαρακτηριστικὰ, κατ' ἄλλους ἔμφοτα, κατ' ἄλλους ἐπίκεντρα.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐγκληματολογικῆς κοινωνιολογίας παρατηρεῖται μετὰθεσις τοῦ κέντρου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον, χωρὶς ὅμως νὰ πάσῃ νὰ γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐγκληματία καὶ ἐντίμου πολίτου ἄλλως, παθεῖ νὰ θεωρητῆ ὁ ἐγκληματίας σὰν ἰδιότυπη ἀτομικότης καὶ θεωρεῖται σὰν ἰδιότυπη κοινωνικὴ περίπτωσις. Τὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ δὲν ἀναζητοῦνται πλέον στὶς ἀνθρώποισιν, ἀλλὰ στὸν ἀνθρώπου τῆς οικονομικῆς του καταστάσεως, στὴν ἀντικοινωνικότητα τῶν ἀξιών ποῦ ἀφωμοίωσε. Παρὰ τὴν μετὰθεσι ὅμως τῆς ἔδρας τῶν ἐγκληματικῶν χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στοὺς κοινωνικοὺς του ὄρους, ἡ παθολογικὴ εἰκόνα αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται.

Ποῦ στηρίζεται ὅμως αὐτὸς ὁ παθολογισμὸς τοῦ ἐγκληματία; Ἀπὸ ποῦ προέκυψαν αὐτὰ τὰ ἰδιότυπα ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ, βιοψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴν πράξι καὶ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν ἐντίμο πολίτη; Ὅλες αὐτὲς οἱ «γνώσεις» ποῦ ἔχομε γιὰ τὸν ἐγκληματία γενικῶς εἶναι τὸ ἀποτελεσμα μελετῶν ποῦ ἔγιναν πάνω σὲ καταδικούς, τροφίμους φυλακῶν. Τίνος ὅμως τὰ ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικὰ περιγράφουν τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν; αὐτοῦ ποῦ περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι ἢ αὐτοῦ ποῦ συνελήφθη, καταδικάσθηκε καὶ κλείσθηκε στὴν φυλακὴ σὰν ἐνοχὸς ἐγκληματικῆς πράξεως; Ἰσως τὸ ἐρώτημα ἐκπλήξῃ, γιὰτὶ, ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν. Ἡ διάκρισις ὅμως θὰ γίνῃ ἀμέσως κατανοητὴ ἐὰν ἐνθυμηθῶμε ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες τῆς σχετικῆς μὲ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ, ἢ ὁμάδα τῶν ἐπισήμως γνωστῶν ἐγκληματιῶν, δηλ. τῶν καταδικασθέντων ὡς ἐνοχῶν ἐγκλήματος, δὲν ἀποτελεῖ δειγμὰ ποῦ

νὰ ἐκπροσωπῇ τὸ σύνολο τῶν μὴ γνωστῶν ἐπισημῶς ἐγκληματιῶν. Τὸ δεδομένο αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπέκτασι τῶν συμπερασμάτων περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φυλακισμένων πάνω σὲ ὄσους περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴν πράξι.

Κατὰ πρῶτο λόγο, δὲν εἶναι καθόλου δεδομένο ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, ἀποτελοῦν τοὺς προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ὅπως γίνεται γενικὰ δεκτὸ στὸ σημερινὸ στάδιο τῆς ἐγκληματολογίας. Εἶναι δυνατὸν (καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τὸ πιθανολογοῦν σὲ μεγάλο βαθμὸ) ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν σωφρονιστηρίων, ἀντὶ νὰ συσταθῶν προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν πράξι, νὰ ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα παράγοντες προσδιορίζοντες τὴν σύλληψιν καὶ καταδικήν ὡς ἐνόχου ἐγκληματικῆς πράξεως. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς σχετικὰς μελέτες ἐμφανίζουν ἕνα ἠδῆ ἐπιβεβαιωμένον ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ πνευματικῶς ἀνεπαρκῶν μεταξὺ τῶν κρατουμένων στὶς φυλακὰς, πρᾶγμα ποῦ ὠδήγησε στὴν ἀναγωγὴ τῆς ψυχικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ὀλιγοφρενείας σὲ ἐγκληματογόνους παράγοντες καὶ μάλιστα τοὺς κυριώτερους. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ ἠδῆ ἐπιβεβαιωμένον ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ ὀλιγοφρενῶν μεταξὺ τῶν καταδικῶν ὀφείλεται στὸ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι οἱ αἰτίαι ἀνακαλύψεως καὶ συλλήψεως τοῦ ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ἐνῶ οἱ εὐφρεῖς καὶ ψυχικῶς ὀμαλοὶ εὐχερέστερα ἀποφεύγουν τὴν σύλληψιν. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ σὲ συντριπτικὰ ὕψηλὸ ποσοστὸ ἐκπροσώπησις τῶν κατωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν τάξεων στοὺς πληθυσμοὺς τῶν σωφρονιστηρίων. Ἄντι τοῦτο νὰ ἐρμηνευθῇ, ὅπως συμβαίνει, σὰν τὸ ἀποτελεσμα τῶν ἐγκληματογόνων ἐπιδράσεων τῆς τρώγλης, τῆς κακοψυχίας, γειτονιάς, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἀνέχεια, μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ στὴν προκατάληψιν τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, στὰ ὁποῖα ἐντάσσονται ἀστυνομικοὶ καὶ δικασταὶ, νὰ βλέπουν τὶς κατώτερες κοινωνικο-οικονομικὰς τάξεις μὲ βλέμμα καχυποψίας, ὥστε οἱ μὲν ἀστυνομικοὶ νὰ τὶς ἐπιτηροῦν ἀσθηρότερα καὶ συνεπῶς νὰ ἀνακαλύπτουν τὰ ἀδικήματα τοῦς σὲ μεγαλύτερο ποσοστὸ, οἱ δὲ δικασταὶ, ἀσυνείδητα, νὰ φέρωνται εὐκολώτερα σὲ δημιουργίαν δικανικῆς πεποιθήσεως περὶ ἐνοχῆς τοῦς παρά προκειμένου περὶ ἀπολιτῶν ὑπεράνω πάσης ὑποψίας». Οἱ ἔρευνες ποῦ διεξάγονται μὲ τὴν μέθοδο τῆς «ἐξομολογήσεως», ἔχοντες ἀποδείξει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων τάξεων στὸ ἐγκλημα δὲν παρουσιάζει τὶς διαφορὰς ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημες στατιστικῆς τῆς ἐνδικοῦ ἐγκληματικότητος, ἐπιβεβαιώνουν τὸν συλλογισμὸ. Ἐξ ἄλλου, πριν ἀπὸ αὐτὰς τὶς ἔρευνες, τὸν μῦθο τῆς ἠδῆ ἐπιβεβαιωμένης ἐγκληματικότητος τῶν κα-

τωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν στρωμάτων ἔναντι τῶν ἄλλων εἶχε καταδείξει ὁ Sutherland μὲ τὶς μελέτες του πάνω στὴν ἐγκληματικότητα («τὼν φερῶν τὸν λευκὸν περιλαίμιον») (white collar criminality), ὅπου κατέδειξε ἅψ' ἐνὸς μὲν τὴν μεγάλην συχνότητα παραβιάσεως ἀπὸ τὶς ἀνώτερες κοινωνικο-οικονομικὰ τάξεις τῶν ποινικῶν νόμων ποὺ διέπουν τὴν ἐπαγγελματικὴν τὸν δραστηριότητα, ἅψ' ἐτέρου δὲ τὸ ἀσήμαντο ποσοστὸ εἰσεγωγῆς τους σὲ δίκη καὶ καταδίκης γιὰ τὶς παραβιάσεις αὐτές.¹

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθῇ ἐπιστημονικῶς αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ ἀπαντῶνται συχνὰ στοὺς καταδίκους καὶ τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, κι αὐτὸ γιὰ τὴν πιθανολογεῖται ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι μάλλον παράγοντες τῆς συλλήψεως καὶ τῆς καταδίκης. Ὅχι μόνον τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ γνωρίσματα δὲν ἀποδεικνύονται σὰν προσδιοριστικὰ αἰτία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἀλλὰ κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀποτελοῦν συνέπειες τοῦ στιγματισμοῦ ποὺ προκαλοῦν ἢ ποινικὴν καταδίκη καὶ ἢ φυλακὴ. Ἐχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ δίωξις, ἡ σύλληψις, ἡ ἐκδίκασις καὶ ἡ φυλάκισις εἶναι παράγοντες σοβαρῆς διαταραχῆς τῶν ὄρων ὑπάρξεως τοῦ καταδίκου. Ἡ σύλληψις ἄσκει τεραστία ψυχικὴ ἐπίδρασι στὸν συλλαμβανόμενον, ὁ ὁποῖος μέχρι τότε αἰσθάνεται ἄπολυτα ἐνερμονισμένος μὲ τὸ περιβάλλον του, ὅπως καὶ πρὶν τὸ ἐγκλήμα του τὸ ὅποιο, χάρις στοὺς μηχανισμοὺς αὐτοδικαιολογήσεως, ἔχει τακτοποιήσει στὴν συνείδησί του σὰν ἐντελῶς ἀρμόζουσα συμπεριφορὰ. Μὲ τὴν σύλληψιν ἀποκτῶν γιὰ πρώτη φορὰ συνείδησι ὅτι περνᾷ μὴ τάφορ ποὺ τὸν χωρίζει ριζικὰ ἅψ' τὸν κόσμον στὸν ὁποῖο μέχρι τότε ἄνηκε.²

Ἡ σύλληψις ἀποτελεῖ γι' αὐτὸν τὴν ἀπαρχὴ τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς νέας δημοσίας ταυτότητός του ὡς ἐγκληματίου ποὺ θὰ φέρῃ σ' ὄλην του τὴν ζωή.

Στὸν πρῶτον αὐτὸν ψυχικὸν τραυματισμὸν δὴ προστεθοῦν τὸ choc τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἢ ἀπόβλεια τοῦ κύρους του στὰ παῖδιά του, ἢ ἐγκαταλείψεως τῆς ἐργασίας καὶ οἱ οικονομικὲς ἀνάγκες ποὺ θὰ προκύβουν, κτλ., δηλ. καταστάσεις ποὺ δὲν ἀφίνουν ἀνέπαυρον τὸν ψυχισμὸν τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἐκτίσις τῆς ποινῆς, ὅταν ἡ παραμονὴ στὴν φυλακὴ παρατείνεται ἐπὶ πολὺν (καὶ συνήθως οἱ ἐγκληματολογικὲς ἐρευνες γίνονται πάνω σὲ καταδικασμένους σὲ βαρεῖς ποινὲς καθείρξεως), ἐξασθενεῖ ὄχι μόνον τὶς σωματικὰς δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τὶς πνευματικὰς.³ Ἡ

στέρησις τῆς ἐλευθερίας γίνεται αἰτία πολλῶν ψυχοσωματικῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ ἀλλοιώνουν ἐντελῶς τὴν ψυχικὴν προσωπικότητα τοῦ καταδίκου. Ἀλλὰ ἡ κυρίως ἀλλοτριωτικὴ ἐπίδρασις τῆς φυλακῆς προέρχεται ἀπὸ τοὺς κοινωνιολογικοὺς παράγοντες τοῦ «σφωφρονιστικοῦ» περιβάλλοντος. Αὐτὸς ποὺ περνᾷ τὴν πύλιν μῆς φυλακῆς βρίσκειται στὸ κλίμα μῆς καλλιέργειας τὴν ὁποία μοιραῖα θὰ ἀφομοιωσῇ.⁴ Θὰ μάθῃ τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὶς σχέσεις τῶν καταδίκων μεταξὺ τους γιὰ τὶ ἀλλιώδεις δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ζήσῃ μαζί τους, θὰ μάθῃ τὴν ἀργὸν τους γιὰ νὰ μὴ μωρῇ νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ αὐτοὺς, θὰ ἀπασπῇ τὶς ἀξίες τους γιὰ τὴν μόνον βάσει αὐτῶν θὰ βρῆσκῃ δικαίωσι, τελικὰ, θὰ αἰσθανθῇ τὰ τεῖχη τῆς φυλακῆς του σὰν τὰ ὄρια ποὺ χωρίζουν τὸν κόσμον του, τὸν κόσμον τῶν στιγματισμένων στὸν ὁποῖο ἄνηκει καὶ ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται σὰν προσωπικότητα, ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἄλλων, τὸν κόσμον ποὺ τὸν στιγμάτισε, τὸν ἀπέριψε, καὶ ἔναντι τοῦ ὁποῖου καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἓνα ἀριθμὸν.

Καταβαίνει λοιπὸν κανεὶς ὅτι τὰ ἄτομα, ποὺ βρίσκονται μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ποὺ ἔγιναν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐγκληματολογικῶν ἐρευνῶν, ἔχουν ὑποστη τὸσες ἀλλοιώσεις μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς, ὥστε μικρὴν σχέσις διατηροῦν μὲ αὐτὸ ποὺ ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ προγναθισμὸς, τὸν ὁποῖο ὁ Lambroso εἶχε διαπιστώσει κατὰ τὶς ἐρευνῆς του πάνω σὲ καταδίκους καὶ εἶχε ἀναγάγει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ περίφημα του «στιγμάτω», ἐξηγεῖται σήμερὰ ἀπὸ τὴν ἄβλεια ποιότητα τῆς τροφῆς τῶν καταδίκων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἢ ὁποία ἄιαιτοῦσε ἐντονὴν προσπάθειαν τῶν σιαγῶνων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτροφικὴν τους ἀνάπτυξι.⁵

Οἱ ἀπόψεις ποὺ προηγοῦνται, συνεπιγυμένως, βέβαια, στὸ μέτρο τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καταδεικνύουν τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὄλη ἡ διδασκαλία τῆς ἐγκληματολογίας περὶ ἰδιαζόντων γνωρισμάτων τοῦ ἐγκλήματος, ποὺ διαφοροποιοῦν αὐτὸν ἔναντι τοῦ μὴ ἐγκληματία καὶ προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, πέφτει στὸ κενὸ. Τὰ διάφορα χαρακτηριστικὰ, ἀτομικὰ ἢ κοινωνικὰ, ποὺ ἔφεραν σὲ φῶς οἱ διάφορες ἐρευνες ποὺ ἔγιναν πάνω σὲ καταδίκους, δὲν ἀφοροῦν αὐτὸν ποὺ περνᾷ στὴν ἐγκληματικὴν πράξι ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ στιγματίζεται σὰν ἐγκληματία. Τὸ σύνολο τῶν γνώσεων λοιπὸν ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἀπαρτίζουν τὴν Ἐγκληματολογία δὲν συνιστοῦν στὴν πρα-

1. Ed. Sutherland, «White Collar Criminality», *American Sociological Review* 1940, σ. 1 ἔρκ. Τοῦ ἴδιου, *White Collar Crime*, Dryden Press 1949, Ν. York.

2. Bl. Bouzat-Pinatel, *Traité*, Τ. 3ος, ἐκδ. Β' 1970, Daloz, Paris, σ. 334.

3. Bl. Léauté, *Les Prisons*, PUF, Paris. Ἐπίσης Kinberg, *Εἰσηγήσεις στὸ II Διεθνὲς Συνέδριον Ἐγκληματολογίας*, Βλ. Πράξεις, Τ. V., σ. 305 ἔπ.

4. Bl. Clemmer, *The Prison Community*, σ. 298 ἔπ. D. Chapman, *Sociology and the Stereotype of Criminal*, Tavistock, London 1968, σ. 197. Sutherland-Cressey, *Principes de Criminologie*, 1966, σ. 504.

5. Bl. P. Grapin, *L'anthropologie criminelle*, PUF, Paris.

γματικότητα παρά μιá Σωφρονιστική Έγκληματολογία¹ που δέν διδάσκει τίποτε γι' αυτόν που διαπράττει τó έγκλημα άλλα γι' αυτόν που άνακρησσεται επίσημα από τά δικαστήρια σάν έγκληματίας. Ό τελευταίος αυτός διαφέρει από τόν μέσο τύπο κοινωνικού μέλους, τόν έντιμο και νομιμόφρονα πολίτη, και όχι εκείνος που πέρασε στην έγκληματική πράξη χωρίς νά γίνη γνωστός. Αυτός, μη προσλαμβάνόμενος σάν εγκληματίας από τó κοινωνικό σύνολο και μη «τυποποιούμενος» από τήν δικαιοσύνη μέ τήν «ετικέττα» του έγκληματίου, άνήκει στην κατηγορία τών «έντιμων» πολιτών και δέν παρουσιάζει τήν εικόνα τής άτομικής ή κοινωνικής παθολογίας που παρουσιάζει ó «έγγεγραμμένος» στό έγκληματικά μητρώα.

Γίνεται λοιπόν άπολύτως σαφές ότι διάπραξης έγκλήματος και καταδίκη κάποιου σάν εγκληματία είναι δύο πράγματα έντελώς διαφορετικά. Όπως είδαμε ήδη από τήν έπισκόπηση που κάναμε στις έρευνες πάνω στον σκοτεινό αριθμό τής εγκληματικότητας, πάρα πολλοί είναι εκείνοι που τελούν έγκλήματα χωρίς νά αποτελέσουν άντικείμενο ποινικής καταδίκης. Από τήν άλλη πλευρά, έπειδή τό ένδεχόμενο τών δικαστικών πλανών δέν μπορεί νά άποκλεισθή, είναι πιθανό νά καταδικασθούν σάν εγκληματίες και άτομα τά όποια δέν έτέλεσαν έγκλημα. Μεταξύ τών δύο τούτων περιπτώσεων άτόμων, αυτόν που πέρασαν στην εγκληματική πράξη χωρίς συνέπειες και εκείνον που καταδικάσθηκαν λόγω κάποιου, πραγματικού ή νομιζόμενου, παράστατος σέ εγκληματική πράξη, υπάρχει μιá ποιοτική διαφορά. Τά άτομα τής πρώτης περιπτώσεως δέν έχουν κανένα ιδιαίτον χαρακτηριστικό που νά τά εξειδικεύη έναντι του λοιπού κόσμου σάν μέλη μιās όμογενοϋς κατηγορίας. Τό πέραςμα στην εγκληματική πράξη, παραμένοντας άγνωστο, δέν προσδίδει καμμιά ιδιαίτερη ιδιότητα, δέν άλλοιώνει τήν κοινωνική ταυτότητα του δράστου, ό όποιος παραμένει στό πλέγμα τών κοινωνικών σχέσεων που βρισκόταν και πριν από τό έγκλημα και εξακολουθεί νά δραματίζει τους ίδιους κοινωνικούς ρόλους σάν οικογενειάρχη, σάν επαγγελματία, σάν μέλος του α ή β συλλόγου, σάν μέλος του α ή β κύκλου κοινωνικών σχέσεων, κτλ.² Αντίθετως, τά άτομα τής δεύτερας περιπτώσεως, μέ τήν επίσημη άνακήρυξη τους σάν εγκληματίων, άποκτούν μιá νέα κοινωνική ταυτότητα, καλούνται νά παίξουν ένα νέο κοινωνικό ρόλο, του έγκληματίου, του άποβλήτου, ό όποιος

(νέος ρόλος) έχει σάν συνέπεια τήν άνατροπή τών προηγούμενων ρόλων. Έτσι, αποβάλλεται από τήν έργασία του ή δέν γίνεται ζήτησις τής επαγγελματικής προσφοράς του, έξοστρακίζεται από τόν κύκλο τών προηγούμενων κοινωνικών τών σχέσεων, εκπίπτει από τόν ρόλο του σάν οικογενειάρχη,³ κτλ., κτλ. Βλέπομε λοιπόν ότι εκείνο τó όποιο διακρίνει τόν έγκληματία από τόν μη έγκληματία δέν είναι ή τέλεσις του έγκλήματος άλλα ό στιγμήματός του από τήν θεσμοποιημένη κοινωνική αντίδρασι που εκδηλώνεται μέ τήν καταδίκη και τήν ποινή.

Η διαπίστωσις αυτή επιβάλλει και τήν άναθεώρησι του όρισμού του έγκληματίου. Έγκληματίας δέν είναι όποιος που διαπράττει έγκλημα. Υπάρχουν πολλοί οί όποιοι διαπράττουν έγκλήματα και όμως έπειδή παραμένουν άγνωστοί δέν προσλαμβάνονται σάν εγκληματίες. Έγκληματίας είναι εκείνος που στιγμήματίζεται σάν τέτοιος από αυτός που έχουν τήν έξουσία νά τό κάνουν.⁴

Η βασική λοιπόν συνέπεια τής συνειδητοποιήσεως τών προβλημάτων του σκοτεινού αριθμού είναι ή μετάθεσις του έπικέντρου τής εγκληματολογίας από τό πέραςμα στην πράξη, στην κοινωνική αντίδρασι. Άφου έγκληματίας είναι αυτός που στιγμήματίζεται σάν τέτοιος από τά άρμόδια πολιτειακά όργανα, ή εγκληματολογική έρευνα όφειλει νά κατευτήν στην διαφώτισι τών μηχανισμών που οδηγούν στην έπιλογή αυτόν που τελικά ύφίστανται τόν στιγματισμό, καθώς επίσης και στις συνέπειες αυτού. Η διερεύνησις άπλως και μόνο τών μηχανισμών του παράστατος στην εγκληματική πράξη, που όπως είδαμε έξαντλούσε μέχρι τώρα τό άντικείμενο τής εγκληματολογίας, χωρίς νά είναι περιττή (έφ' όσον, βέβαια, άπαλλαγή από τά μεθοδολογικά της άμαρτήματα γιά τά όποια μιλήσαμε), δέν είναι άρκετή, γιατί τό πέραςμα στην πράξη δέν άποτελεί τόν μόνο παράγοντα στιγματισμού κάποιου σάν εγκληματία.⁵ Η επίδρασις πολλών άλλων συγκαλιόντων παραγόντων, όπως ή στάσις του παθόντος, ή ύπαρξις μαρτύρων ή ή διάθεσις τών ύπαρχόντων νά καταθέσουν, ή δράσις και λειτουργία τών επίσημων

3. Τά 75% τών καταδικαζόμενων σέ ποινή φυλάκισεως άνω τών δύο έτών χρίζουν κατ' άκολουθίαν άγωγής διαζυγίου τών συζύγων τους. Βλ. Pinatel, op. cit., 337.

4. Πάνω στο όσημο αυτό βλέπε και τις άναπτύξεις τών όπαδών τής θεωρίας του στιγματισμού (labeling theory) και ίδιος τών: H. Becker, *Outsiders, Studies in Sociology of Deviance*, The Free Press of Glencoe, N. York 1963. H. Becker (έκδ.), *The Other Side*, The Free Press of Glencoe, N. York 1964. K. Erikson, «Notes of the Sociology of Deviances», *Social Problems*, 1962, σ. 308. D. Chapman, op. cit. E. Schur, *Labeling Deviant Behaviour*, Random House, N. York 1971.

5. Δέν είναι εξ άλλων άναγκαίος παράγον γιατί άρκεί και νομιζόμενο από τόν δικαστή πέραςμα στην πράξη γιά νά στιγματισθή κάποιος σάν ένοχος αυτού.

1. Δανειζομαι τήν έκφρασι από τόν D. Szabo, *Deviance et Criminalité*, Armand Colin, Paris 1970, σ. 22.

2. Γιά τήν έννοια του ρόλου και τής σημασίας τής στην κοινωνιολογία και τήν κοινωνική ψυχολογία, βλ. H. Mead, *Mind, Self and Society*. Μεταφρ. εις Γαλλικήν υπό τόν τίτλο *L'esprit, le soi et la société*, PUF, Paris 1963. Γιά μιá έφαρμογή τής έννοιας του ρόλου στην έγκληματολογία, βλ. A. Cohen, *Deviance and Control*, Prentice Hall, 1966, σ. 195.

δρῶνων στιγματισμοῦ (ἀστυνομίας καὶ δικαστηρίων), εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἀναγωγή κάποιου σὲ ἐγκληματία. Τελικά, ποῖος θὰ στιγματισθῆ σὰν ἐγκληματίας καὶ θὰ σταλῆ στὶς φυλακὲς καθορίζεται, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ ἂν ἐτέλεσε ἐγκλημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῶν μηχανισμῶν ἐπιστημάνσεως τοῦ ἐγκλήματος, παραπομπῆς στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ καταδίκης. Ἡ κατανόησις λοιπὸν τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν θὰ διαφωτίσῃ τὴν διαδικασία στιγματισμοῦ.

Νὰ λοιπὸν ποῦ ἡ συνειδητοποίηση τῶν προβλημάτων ποῦ θέτει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ἔχει σὰν ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τὴν διεύρυνσι τοῦ πεδίου ἐγκληματολογικῆς ἐρευνας μὲ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς δευτέρου πόλου ἐνδιαφέροντος, τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συστηματικὴ διερεύνησις αὐτοῦ τοῦ νέου πεδίου μελετῆς θὰ φέρῃ σὲ φῶς ἕνα σύνολο γνώσεων ποῦ θὰ ἀπαρτίσουν ἕνα νέο κλάδο τῆς ἐγκληματολογίας, τὴν ἐγκληματολογία τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ποῦ θὰ υφίσταται παρᾶλληλα μὲ τὴν ἐγκληματολογία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πράξι.¹ Ἡ τάσις πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι εἶναι σαφῆς στὴν ἐπιστημονικὴ κίνησι, ἂν καὶ οἱ σχετικὲς ἐρευνες βρίσκονται ἀκόμη σὲ ἐμβρυακὴ κατάστασι.

Στὴν ἀνάπτυξι ποῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ θὰ ἐπιχειρηθῆ ἡ σκιαγράφησι μιᾶς στρατηγικῆς ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενον τὸς κοινωνικὸς μηχανισμὸς ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὴν μάζα τῶν παραβητῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐκείνων ποῦ καλοῦνται νὰ ἐναρκακώσουν τὸ ἐγκληματικὸ στερεότυπο μὲ τὸν στιγματισμὸ τους σὰν ἐγκληματιῶν. Βέβαια, τὸ παρὸν στάδιο τῶν γνώσεων πᾶνω στὸν τομέα αὐτὸν δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγή συμπερασμάτων θὰ περιορισθῶμε ἄλλως στὴν διατύπωσι ὀρισμένων ὑποθέσεων πρὸς ἐπιλήθευσι μὲ μελλοντικὰς ἐμπειρικὰς ἐρευνες.

III

Ἡ κοινωνικὴ ἀντίδρασις στὸ ἐγκλημα, μὲ ἄλλα λόγια ἢ διαδικασία στιγματισμοῦ, περιλαμβάνει ὄχι μόνον ἐκδηλώσεις ποῦ ἀκολουθοῦν τὴν τέλεσι τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀλλὰ ἐπίσης καὶ φαινόμενα ποῦ προηγοῦνται αὐτῆς. Στὴν πρώτη περίπτωσι κατατάσσονται οἱ ἐκφάνσεις τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν φιληρησιματικῶς ποῦ ὀδηγοῦν ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς παραβῆτες (ἀληθεῖς ἢ νομιζομένους) τοῦ ποινικοῦ νόμου στὴν κτῆσι τοῦ στιγματος τοῦ ἐγκληματοῦ. Στὴν δευτέρα περίπτωσι ἐμπίπτουν οἱ διεργασίες στιγματισμοῦ στὸ ἐπίπεδο τῆς συμπεριφορᾶς, δηλ. ἀναγωγῆς ὀρισμένης συμπεριφορᾶς σὲ ἐγκλημα. Παρὰ τὴν διαφορὰ σημείου ἀναφορᾶς

τοῦ στιγματος (στὴν πρώτη περίπτωσι, τὸ πρόσωπο, στὴν δευτέρα, ἢ πράξις), πρόκειται γιὰ δύο ἐκφάνσεις τοῦ γενικωτέρου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ἐφ' ὅσον ὁ στιγματισμὸς τοῦ προσώπου προϋποθέτει τὸν χαρακτηρισμὸ σὰν ἐγκληματικῆς τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δράστης θεωρεῖται τὸ πρόσωπο. Ἔτσι, ἡ ἀναγωγή μιᾶς πράξεως σὲ ἐγκλημα ἐνέχει ἕνα δυνάμει στιγματισμὸ ἐνὸς κύκλου προσώπων, αὐτῶν ποῦ στὸ μέλλον θὰ διωχθοῦν καὶ θὰ καταδικασθοῦν ὡς ἔνοχοι διαπράξεώς τῆς. Στὴν μελέτῃ λοιπὸν τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως ἐμπίπτουν καὶ τὰ δύο πεδία στιγματισμοῦ, δηλ. τὸ νομοθετικὸ πεδίο ἀναγωγῆς πράξεων σὲ ἐγκλήματα καὶ τὸ δικαστικὸ πεδίο ἀναγωγῆς παραβητῶν σὲ ἐγκληματίας.

Ἐν τούτοις, σὲ μιὰ ἐργασία ποῦ ἔχει σὰν ἀντικείμενον τὸν σκοτεινὸν ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος, ἡ ἔκφανσις τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς, νομίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ στεγασθῆ. Ἐπιφυλασσόμενος λοιπὸν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτὴν σὲ ἄλλη αὐτοτελῆ ἐργασία, ἐν συνεχείᾳ θὰ περιορισθῶ μόνον στὴν ἐξέτασι τῶν μηχανισμῶν ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὸ σύνολο αὐτῶν ποῦ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἐκείνων ποῦ θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενον τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως τῆς κοινωνίας.

Εἶδαμε ἤδη ὅτι ἡ ιδιότητα τοῦ ἐγκληματίου καὶ ὁ ἰδιώτης κοινωνικὸς ρόλος ποῦ καλεῖται νὰ παῖξῃ ἀποκτώνται μὲ τὸν στιγματισμὸ κάποιου σὰν ἐγκληματίου, πρᾶγμα ποῦ ἐκφράζεται μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ὄργανα κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, τὰ ποινικὰ δικαστήρια. Ἀπὸ τὴν τέλεσι ὅμως μιᾶς ἐγκληματικῆς πράξεως μέχρι τὸν στιγματισμὸ τοῦ δράστου ὡς ἐγκληματίου μεσολαβεῖ ἕνα μεγάλο διάστημα, ἢ διάστημα τοῦ ὁποίου, καθ' ὅλη του τὴν διαδρομὴν, καθορίζεται ἀπὸ τὴν πλήρωσι πλήθους ὄρων.

Κατὰ πρῶτον λόγον, ἡ κίνησις τῶν μηχανισμῶν τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως προϋποθέτει ὅτι τὸ τελεσθὲν ἐγκλημα προσελήφθη κοινωνικῶς, δηλ. ἔγινε γνωστὸ σὲ τρίτα πρόσωπα, πέραν τοῦ δράστου. Ὁ βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος μπορεῖ νὰ ποικίλλῃ κατὰ περιπτώσεις. Μπορεῖ ἡ γνῶσις τοῦ ἐγκλήματος νὰ περιορίζεται μόνον μεταξὺ δράστου καὶ παθόντος, μπορεῖ ἂν ἐκτείνεται σὲ στενοὺς κύκλους προσώπων, εἴτε σχετιζομένων μὲ τὸν δράστη ἢ τὸν παθόντα (οἰκογένεια, φίλοι), εἴτε καὶ ἐντελὸς ὄργανον πρὸς αὐτοὺς (τρίτον μάρτυρες) τέλος, εἶναι δυνατὸν ἢ διάπραξις τοῦ ἐγκλήματος νὰ πάρῃ μεγάλη δημοσιότητα. Ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐκτεσις τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκλήματος, γιὰ νὰ θεθοῦν σὲ κίνησι οἱ μηχανισμοὶ τῆς ἐπισήμου ἀντιδράσεως, χρειάζεται νὰ περιέλθῃ τὸ ἐγκλημα σὲ γνῶσι τῶν ἀρμοδίων διακτικῶν ἄρχων. Νομικῶς, ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτεπαγγέλτου διώξεως, ποῦ ἰσχύει γιὰ τὸ μεγαλύ-

1. Bl. καὶ Ph. Robert, «La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale», *Année Sociologique* 1973, σ. 442.

τερο μέρος των εγκλημάτων, επιβάλλει στις διοικητικές αρχές να προβούν στην δίωξη του εγκλήματος με δική τους πρωτοβουλία μόλις λάβουν γνώσι της τελέσεώς του. Κοινωνιολογικός όμως, το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης είναι κυρίως μη αυτοτροφοδοτούμενο σε ποινικές υποθέσεις,¹ δηλ. εκτός από ένα μικρό μέρος εγκληματικότητας, του οποίου επιλαμβάνονται τα δικαστήρια κατόπιν ατυπαγγέλτου διώξεως των διοικητικών αρχών, το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων *παραπέμπεται* σ' αυτά από αυτούς που έχουν *συμφέρειν* για την δίωξί τους (παθόντες ή τρίτοι).

Τις διεργασίες λοιπόν επιλογής, από τους παραβάτες του ποινικού νόμου, εκείνων που σε τελική ανάλυσι θα στιγματισθούν σαν εγκληματίες, πρέπει να τις διακρίνουμε σε δύο φάσεις.

Η πρώτη φάσις περιλαμβάνει τις διεργασίες *παραιομπής*, δηλ. τους όρους υπό τους οποίους όρισμένοι που έχουν γνώσι της τελέσεως ενός εγκλήματος παίρνουν την πρωτοβουλία να το καταγγείλουν στην δικαιοσύνη. Κατά την φάσι αυτή, επέρχεται μιá πρώτη επιλογή, πολύ σημαντική σε έκτασι, όπως είδαμε ήδη, ύποψηφίων πρὸς στιγματισμό. Αὐτοὶ πού θά επιλεγούν κατά τήν πρώτη φάσι, δηλ. αὐτοὶ πού θά καταμνησθῶν, περνούν, κατά τήν διαδρομή τῆς ποινικῆς διαδικασίας, ἀπό σειρά διαδοχικῶν επιλογῶν ἀπό τίς ὁποῖες ἀπαλλάσσεται σταδιακά ἕνας ἀριθμός καταμνησθέντων (ἀπόφασις τοῦ Εἰσαγγελέως περί ὀρέσεως τῆς μνησθῆσε στό ἀρχεῖο, ἀπαλλακτικῶ βούλευμα, κτλ. κτλ.), μέχρι τελικῆς ἐπιλογῆς αὐτῶν πού καταδικάζονται τελεσιδικῶς. Οἱ παράγοντες πού ἐπιδρῶναι καί προσδιορίζουν αὐτήν τήν προοδευτικῆ διαλογῆ μέχρι τελικῆς κρίσεως ἀποτελοῦν τήν δευτέρα φάσι τοῦ προβλήματος. Ἡ φάσις ἔσως αὐτῆ δέν θά μᾶς ἀπασχολήσῃ στήν ἀνάπτυξι πού ἀκολουθεῖ, γιατί τοποθετεῖται ἔξω ἀπό τὰ ὄρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς πού ἔχει σάν ἀντικείμενο τόν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος.

Τοὺς παράγοντες πού καθορίζουν τὰ ὄρια ἀνοχῆς ἔναντι τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος καί, συνεπῶς, τῆς μὴ καταγγελίας του, ὀφείλει νὰ ἔξετάσῃ κενεῖς ἀναφορικῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τήν στάσι τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τήν στάσι τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, στό ὁποῖο ἀνήκει ὁ δράστης.

Καθὼς εἶδαμε προηγουμένως, ὁ ἔρευνες γιά τόν προσδιορισμὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, πού ἔγιναν πάνω σὲ θύματα ἐγκληματικῶν πράξεων, κατέδειξαν ὅτι ἕνα σημαντικό ποσοστὸ αὐτῶν δέν καταγγέλλει στίς διοικητικῆς ἀρχῆς τὸ ἐγκ-

κλημα τὸ ὁποῖο τοὺς ἐπλήξε. Ὅσο παράξενο καὶ ἂν φαίνεται τοῦτο, τὸ φαινόμενο εἶναι διαπιστωμένο· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ γενεσιουργοὶ του λόγοι. Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ἴδια μέθοδος πού χρησιμοποιοῦντο γιά τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος προσφέρεται καὶ στήν προκειμένη περίπτωσι, δηλ. ἡ ὑποβολῆ ἐρωτηματολογίου σὲ πληθυσμιακὸ δείγμα πού παρουσιάζει τήν σύνθεσι ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ σχετικῆς ἐρωτήσεις θά πρέπει νὰ διατυπωθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι κατάλληλες γιά νὰ ἐπιβεβαιωθῶν κυρίως οἱ ἐξῆς ὑποθέσεις:

Ἡ πρᾶξι δὲν *προσελήφθη* σάν ἐγκλημα ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποῖου ἐστράφη. Τὸ ζήτημα τῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος τῆς πράξεως κατὰ τίς συλλογικῆς κοινωνικῆς παραστάσεις ἐμπίπτει στόν κύκλο ἐρευνῶν πού ἔχουν σάν ἀντικείμενο τὸν καθορισμὸ τῶν μηχανισμῶν ἀναγωγῆς τῆς πράξεως σὲ ἐγκλημα (βλ. ἀνωτ.).² Συνδέονται μὲν οὖν καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ὀρίων ἀνοχῆς τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ὅσον εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ καταγγέλλῃ τοῦτο στίς περιπτώσεις πού δέν τὸ θεωρεῖ σάν ἐγκλημα. Πράγματι, πράξεις οἱ ὁποῖες, νομικῶς, στοιχειοθετοῦν ἐγκλήματα, εἶναι δυνατῶν, κοινωνικῶς, νὰ μὴ προσλαμβάνονται σάν ἐγκλήματα ἀπὸ ἐκεῖνους κατὰ τῶν ὁποίων στρέφονται, παρὰ μόνον πέραν ὀρισμένου *minimum* ἐντάσεως τῆς προσβολῆς (κατόφρι ἐγκληματικότητος) τὸ ὁποῖο, ἐξ ἄλλου, ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τήν κρατούσα ὑποδομῆ στό κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ ποῖου σημείου π.χ. μιὰ (ατομικῆ χειρωνακία) σὲ μιὰ γυναικῆ παύει νὰ προσλαμβάνεται σάν ὑπερβολικῆ οἰκειότης καί γίνεται αἰσθητῆ σάν «βάνασος προσβολῆ τῆς αἰδοῦς»;

Τὸ ζήτημα ἔχει ἰδιαίτερα σημασία ἀντιμετωπιζόμενο κυρίως κάτω ἀπὸ τὸ πρῶμα τῆς διαφορικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων· ἐν ὄψει τῶν διαφορῶν πού παρουσιάζονται ἀπὸ τάξι σὲ τάξι στήν ἱεράρχησι τῶν ἀξιών καὶ τοῦ προκλιπτοντος ἀποτελέσματος, ἡ ἴδια ἀξία εἶναι πῶς ἀπόλυτη γιά τήν μία τάξι καὶ πῶς σχετικῆ γιά τήν ἄλλη. Κατὰ μία μελέτη πάνω στὰ ἐγκλήματα τῶν ἐργαζομένων σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις στήν Ἀγγλία, πάνω ἀπὸ τὸ 50% τῶν ἐρωτηθέντων ἐργατῶν ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἡ κλοπῆ ἀρχίζει ἀπὸ ἀντικείμενα ἀξίας ἄνω τῶν 5 λιρῶν.³ Ἐπίσης, ὀρισμένες ἐκδηλώσεις βιολότητος δέν θεωροῦνται σάν ἐγκληματικῆς σὲ μερικῶς

1. Βλ. J. B. Grossmann, «A model for Judicial Policy Analysis: The Supreme Court and the Sit-In Cases», in Grossmann & J. Tanenhaus, *Frontiers of Judicial Research*, Wiley, N. York 1969, σ. 405. Ἐπίσης Ph. Robert, «La recherche opérationnelle dans le système de justice criminelle», in *Etudes relatives à la criminalité*, VIII, τοῦ ἴδιου, op. cit., σ. 487.

2. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο: «La perception de la déviance et de la criminalité». Συμβούλιο τῆς Ἐρθρώης, Στρασβούργο, 1972 καὶ κυρίως τὴν εἰσηγησι Kutchinsky, ὁ ὁποῖος κάνει λεπτομερῆ παρουσίασιν τῶν μέχρι τότε σχετικῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν στίς διάφορες χῶρες.

3. Βλ. J. P. Martin, *Offenders as Employees*, Macmillan, London 1962, σ. 114 ἔπ.

εργατικούς οικισμούς στην Αγγλία, ενώ αντίθετος ή τυχόν καταγγελία τους στην αστυνομία θεωρείται σάν ιδιαίτερως ύποπτη εκδήλωση (χαφιεδισμός).¹ Βλέπομε λοιπόν στον τρόπο προσλήψεως του εγκλήματος από τον παθόντα ένα παράγοντα μη έπισημάνσεως του εγκλήματος στις άρχες.

Με την πρώτη αυτή υπόθεσι στενά συνδέεται και μιá άλλη, δηλ. ή έκτασις τής άγνοίας του ποινικού νόμου στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.² Σε τελική άνάλυσι όμως ή υπόθεσις αυτή συγχέεται με την προηγούμενη γιατί και στις δύο περιπτώσεις ή πράξις δέν προσλαμβάνεται σάν εγκληματική. Ή διαφορά έγκειται στο ότι στην πρώτη περίπτωση ο τόνος τοποθετείται στο άπαγορευμένο αντικείμενο, ενώ στην δεύτερη περίπτωση, σ' αυτή τούτη την άπαγόρευσι.

Μιά τρίτη υπόθεσις είναι ή πεποιθησις του παθόντος για το μάτιο τής καταγγελίας λόγω μη δυνατότητας τής άστυνομίας να ανακαλύψι τον δράστη. Ή προσέγγισις του σημείου τούτου στο έμπειρικό πεδίο θά έπιτευχθι με έρευνα πάνω στις συλλογικές παραστάσεις των διάφορων κοινωνικών ομάδων περι τής λειτουργίας τής άστυνομίας.³

Χωρίς να παρανωρίζεται ή επίδρασις ώρισμένων προσωπικών παραγόντων πάνω στην διαμόρφωσι τής άνεκτικής στάσεως του παθόντος έναντι του εγκλήματος (π.χ. συμπάθεια προς τον δράστη, φόβος άντιπαιών, κτλ.), ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθι στην περίπτωση τής ικανοποιήσεως από τον δράστη όλων των άστικών αξιώσεων του παθόντος. Είvai, προφανώς, ο παράγων πεν συντελει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στην μη καταγγελία των εγκλημάτων από τα θύματα. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία για την έκτιμησι της διαφορικής κατανομής τής συγγνώμης του θύματος μεταξύ των διάφορων κοινωνικο-οικονομικών τάξεων, έφ' όσον ή οικονομική δυνατότης άποκατάσεως τής βλάβης πεν προκάλεσε το έγκλημα διαφέρει π.χ. μεταξύ δράστου έμπόρου και δράστου εργάτου ή μικροϋπαλλήλου.⁴ Ήτσι ή ίδιοποίησις 50.000 δρχ. από τον ταμία τής έπιχειρήσεως έχει πολυ μεγαλύτερες πιθανότητες να καταμνησθι παρά ή έκδοσις άκαλύπτων έπιταγών πολλών εκατομμυρίων από έπιχειρήσι προς έπιχειρήσι, υπόθεσις που συνήθως «διευθετείται» μεταξύ των ένδιαφερομένων σάν μιá οποιαδήποτε έμπορική δοσοληψία.⁵

1. Βλ. R. Hood & R. Sparks, *La delinquance*, Hachette, Paris 1970, σ. 32.

2. Πάνω στο θέμα αυτό, βλ. Kutchisky, in op. cit. Ήπίσης Goffin, «Un sondage d'opinion», in Actes du colloque international de Sociologie, du droit et de la justice, *Revue de l'institut de Sociologie, ULB* 1970.

3. Βλ. σχετικώς A. Normandeau, *Enquête d'opinion sur la police au Québec*, Québec.

4. Βλ. και D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Είvai χαρακτηριστικό ότι, άν το καταζητούμενο έγκλημα των φερόντων λευκό περιλαίμο σπανιάς φθάνι στα δικαστή-

Οι υπόθεσις που αναφέρονται πιό πάνω ίσως να μόνι έξαντλούν τον κύκλο των μεταβλητών των δρίων άνοχής των παθόντων έναντι του εγκλήματος. "Αν αναφέρθηκα ειδικώς σ' αυτές είναι γιατί ή έπαλήθευσις τους πιθανολογείται βάσει των πορισμάτων των έρευνών στις όποιες παρέπεμνα.

Έν όψει όμως συγκεκριμένης σχετικής έρεύνης, είναι πιθανόν μιá προκαταρκτική έρευνα-pilote να φέρη σε φώς και άλλες υπόθεσις, τις όποιες ή κυρία έρευνα θά κληθι να έπαληθεύσι. Μεγάλο ένδιαφέρον για την έκτιμησι τής έκτάσεως τής μη έπισημάνσεως στις άρχες των τελουμένων εγκλημάτων και του καθορισμού των λόγων που την ύπαγορεύουν, παρουσιάζει ή μελέτη τής αντίδράσεως έναντι του εγκλήματος, των μικρών κοινωνικών συστημάτων στα όποια άνηκει ο δράστης.

Ή ζωή του ανθρώπου εκτελιόσεται στα πλαίσια κοινωνικών συστημάτων, όπως είναι το σχολείο στο όποιο φοιτά, ο οργανισμός, ιδιωτικός ή δημόσιος, στον όποιο εργάζεται, ο στρατός, κτλ. Έπειδή ή δράσις του ανθρώπου αναπτύσσεται κυρίως στους κόλπους των συστημάτων αυτών, έόμενο είναι και ή τυχόν εγκληματική του δράσις να εκδηλώνεται μέσα σ' αυτά, ή δε κοινωνική πρόσληψις αυτής τής εγκληματικής δράσεως να περιορίζεται συνήθως μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού συστήματος στο όποιο άνηκει ο δράστης. Ευνόητο είναι λοιπόν το πόσο καθοριστική για την έκτασι του σκοτεινού άριθμού τής εγκληματικότητας είναι ή στάσις που υιοθετεί το μικρό κοινωνικό σύστημα έναντι του εγκλήματος.

"Όλα τα μικρά κοινωνικά συστήματα που αναφέρουμε πιό πάνω έχουν σάν χαρακτηριστικό ότι είναι ιεραρχικώς δομημένα κατά διάταξι πυραμίδος, στην κορυφή τής όποιας βρίσκεται ένα πρόσωπο ή ένα όλιγόριθμο συλλογικό όργανο που άποφασίζει για κάθε τι που άφορά το σύστημα, συνεπώς, και για την έπισημάνσι στις άρχες των εγκλημάτων των ατόμων που άνήκουν σ' αυτά. Το όλο θέμα αναγεται λοιπόν στην μελέτη των παραγόντων που προδιορίζουν την σχετική άπόφασι εκείνου που έχει την έξουσία να δεσμεύη με την άπόφασι του το σύστημα.

Ήδιαίτερο ένδιαφέρον για το ζήτημα, που μίς άπασχολεί, παρουσιάζει ή άπόφασις του διευθίνοντος έπιχειρήσι, λόγω του μεγάλου άριθμού των προσώπων που εργάζονται στις διάφορες έπιχειρήσεις, βιομηχανικές, έμπορικές, κτλ. και, συνεπώς, τής μεγάλης έκτάσεως τής έξουσίας του διευθίνοντος αυτέ να άποφασίξη, σε περίπτωσι τελέσεως εγκλήματος από κάποιον ύπάλληλο, άν θά καταγγείλι αυτόν στην ποινική δικαιοσύνη ή άν θά ρυθμίση το ζήτημα με άλλου είδους αντίδρασι, π.χ. άπόλυσι του δράστου. Κατά τον Martin που έρευνήσε ειδί-

ρια, είναι άκριβώς λόγω τής δυνατότητας αυτέ τής «διευθετήσεως» τής υπόθεσεως.

κώς αυτόν τόν τομέα, ή συχνότης με την όποία ό διευθύνων την επιχείρησι καλείται νά άσκησι αυτή την έξουσία με αυτή την de facto διακριτική εύχρεία, είναι πολύ μεγάλη,¹ κυρίως στις μεγάλες επιχειρήσεις, πράγμα που έχει μεγάλη κοινωνιολογική σημασία, γιατί καταδεικνύει ότι ό διευθύνων επιχείρησι, περισσότερο από κάθε άλλο φυσικό πρόσωπο, έχει την έξουσία ν' άποφασίση περί του άν κάποιος συνάνθρωπος του θά λογοδοτήσι στη δικαιοσύνη για ένα εγκλήμα του ή όχι. "Αν ληφθί ήπ' όψι ή διόγκωσι της συγχρόνου επιχειρήσεως κατ' άκολουθίαν της συγκεντρώσεως του κεφαλαίου, άντιλαμβάνεται κανείς ότι ό διευθύνων την επιχείρησι άσκει πράγματι μιá ιδιωτική δικαιοσύνη" και περιερίζει σε μεγάλη έκτασι τόν σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας.

Τήν δικαιοδοτική του έξουσία άσκει ό διευθύνων την επιχείρησι άποσκοπόντας στο συμφέρον της επιχειρήσεως. Δεδομένου δέν ότι κανείς δέν επιδιώκει την ποινική δίωξι κάποιου άν δέν έχει ίδιο συμφέρον,² τότε μόνον ό διευθύνων την επιχείρησι παραπέμπει την ύπόθεσι στην Δικαιοσύνη, όταν τουτο έξυπληρετή τό συμφέρον της επιχειρήσεως.

Πλην της περιπτώσεως όπου ή επιχείρησις ζημιώθηκε από τό εγκλήμα, όποτε κύριο κριτήριο της καταγγελίας ή όχι του δράστου στις άρχές είναι ή άποκατάστασις της ζημίας εκ μέρους του δράστου, συνήθως, ή κοινολόγησις του εγκλήματος άντιμετωπίζεται από την διεύθυνσι της επιχειρήσεως σάν μειωτική της ύπολήψεώς της, και ή γι' αυτό προτιμά νά μή τό καταγγείλη αλλά νά τό άντιμετωπίσι με πειθαρχικές κυρώσεις.³ Τουτο όμως δέν ισχύει, φαίνεται, έξ ίσου για όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας του προσωπικού, γιατί ή μειωτική επίδρασις πού έχει ή δημοσιότης του εγκλήματος για την ύπόληψι και την πίστι της επιχειρήσεως είναι τόσο μικρότερη όσο χαμηλότερη είναι ή θέσις πού κατέχει ό δράστης στην ιεραρχική κλίμακα. "Η κλοπή π.χ. πού θά κάνη ένας εργάτης ή ένας κλητήρας δέν έχει αντίκτυπο πάνω στην ίδια την επιχείρησι, ενώ ή υπεξαίρεσις από ένα διευθυντή της, ό όποιος κατά κάποιο τρόπο την εκφράζει στο κοινό, δέν αφήνει άθικτο, στα μάτια του κόσμου, τό κύρος της επιχειρήσεως." Έτσι, παρατηρείται ότι τά εγκλήματα των άμειβομένων με μηνιαίο μισθό υπάλληλων τόν μεγάλων επιχειρήσεων ύπόκεινται κατά τό μεγαλύτερο ποσοστό τους στην έσωτερική ιδιωτική δικαιοσύνη του διευθύνοντος την επιχείρησι, ενώ αντίθετως τά εγκλήματα των ήμερομισθίων καταγγέλλονται συνήθως στην ποινική δικαιοσύνη.⁴

Πάντως ή προσφυγή στην ιδιωτική δικαιοσύνη, του διευθύνοντος την επιχείρησι, γίνεται, έφ' όσον

ή γνώσις περί τελέσεως του εγκλήματος περιορίζεται στα πλαίσια της επιχειρήσεως, και μάλιστα στους κύκλους τών στελεχών της. "Αν, αντίθετως, τό εγκλήμα παίρνη μεγάλη δημοσιότητα, πέραν τών στεγανών του συστήματος, τότε οι λόγοι πού, όπως είδαμε πιό πάνω, συνηγορούν στην άπόκρυψι του εγκλήματος από την τακτική ποινική δικαιοσύνη, δέν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση. Τουναντίον, εδώ τό συμφέρον της επιχειρήσεως άπαιτεί νά παρουσιασθί αυτή στα μάτια του κόσμου σάν ιδιαίτερα εύαισθητη στα θέματα νομιμότητος και ήθικής τάξεως. Γι' αυτό, σε περίπτωση πού τό εγκλήμα παίρνει εύρύτερα δημοσιότητα πού ξεπερνά τά πλαίσια της επιχειρήσεως, ή Διεύθυνσις σπεύδει νά τό καταγγείλη."⁵

Σέ μιá έρευνα πού έχει σάν άντικείμενο την επισημναι τών παραγόντων και την κατανόησι τών διεργασιών της «παραπομπής» της ποινικής ύποθέσεως στην ποινική δικαιοσύνη, δηλ. της καταγγελίας του εγκλήματος από αυτούς πού έλαβαν γνώσι της τελέσεώς του, δέν θά μπορούσε νά κάνη κανείς άφαίρεσι της δράσεως αυτών τούς όποιους ό Becker άποκαλεί «εργολάβους ήθικης» (moral entrepreneurs).⁶ Είναι κυρίως συλλογικά όργανα (σωματεία, άστικές έταιρείες, ένδωσες προσώπων, κτλ.), τά όποία θέτουν σάν σκοπό τους την άνάληψι σταυροφορίας για νά άποτρέψουν τόν κίνδυνο καταλύσεως όρισιμένων εκφάνσεων της ήθικής τάξεως, τόν όποιον πιστεύουν ότι διατρέχει ή κοινωνία (άντιαλκοολικοί σύλλογοι, θρησκευτικά σωματεία, διάφορα κινήματα κατά άσέμαν δημοσιευμάτων και ταινιών, κτλ.). "Όσες φορές ό ήθικός κανόνας, με την άυστηρή τήρησι του όποιου άυτοεπιφορτίζονται οι φορείς αυτοί, είναι ένισχυμένως με ποινική κύρωσι, τότε οι όμάδες αυτές αναλαμβάνουν δράσι για την διαπίστωσι τών παραβάσεων, την κατεμύνησι τών παραβατών και την προσκόμισι τών ένοχοποιητικών άποδείξεων ώστε νά επιτύχουν την καταδική του παραβάτου. Τήν δράσι την «εργολάβων της ήθικής» μπορούμε νά παρακολοθηόσωμε σε δίκες κατά ταινιών ή αναγνωσμάτων, όπου προβάλλεται άνάγλυφα ό ρόλος τους τόσο στην κίνησι της διάψεως όσο και στις έπίδμενες διαδικαστικές φάσεις. "Η συστηματική κοινωνιολογική μελέτη της δράσεως τών αυτοκλήτων αυτών φρουράν της ήθικής παρουσιάζει μεγάλο ένδιαφέρον από της άποψεως του θέματος πού μās άπασχολεί, γιατί, καθώς οι παραβάσεις, με την κύρωσι τών όποιων άσχολούνται οι όμάδες αυτές, δέν προσβάλλουν άτομικά συμφέροντα αλλά ήθικες άρχές, ή «παραπομπή» τους στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης γίνεται κυρίως με την πρωτοβουλία αυτών τών όμάδων, οι όποιες, λόγω του σκοπού τους, είναι οι μόνες (πλην τών άρμοδίων άρχών) πού δρα-

1. *Offenders as Employees*, op. cit., σ. 104-105.

2. Becker, *Outsiders*, op. cit., σ. 122.

3. Martin, op. cit., σ. 107.

4. D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Becker, op. cit., σ. 122 έπ.

6. Becker, op. cit., σ. 147 έπ.

στηριοποιούνται γιὰ τὴν καταγγελία αὐτῶν τῶν παραβατῶν. Μ' ἄλλα λόγια, εἶναι οἱ ἀποκλειστικοὶ σχεδὸν τροφοδότες τῆς δικαστικῆς μηχανῆς μὲ τέτοιου εἴδους ὑποθέσεις.

Τεράστιο ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔρευνα πάνω στὴν δρᾶσι τῶν ομάδων αὐτῶν καὶ γιὰ τὴν ἐξακριβώσει τοῦ κατὰ ποίαν ἔκτασι ἡ δρᾶσις αὐτῆ εἶναι κοινωνικῶς πρόσφορος, δηλ. κατὰ ποιο ποσοστὸ οἱ καταγγελλόμενες παραβάσεις προσβάλλουν πράγματι ζωντανὲς ἠθικὰς ἀξίες ἢ ἀπλῶς στοιχειοθετοῦν τὸν τύπο ἀξιοποιῶν πράξεων, τῶν ὁποῶν ὁ οὐσιαστικὸς λόγος καθιερώσεως ἔχει ἤδη ξεπερασθῆ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν. Πράγματι, εἶναι δυνατὸν ἡ «πρόσληψις» μιᾶς πράξεως ὡς παραβάσεως νὰ εἶναι συνέπεια ὄχι τῆς ἀντικοινωνικότητός της ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς δυσπροσαρμοστικότητος τοῦ διώκτου της, ὁ ὁποῖος, μὴ μπορῶντας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον στὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν, θεωρεῖ ὡς ἐκλυσι κάτι τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι παρὰ μετὰβασις. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις τέτοιου εἴδους ἐγκλημάτων, ἂν καὶ ἡ ἀπαράβασις ἔχει πάρει μεγάλη δημοσιότητα (π.χ. προβολὴ ταινίας σὲ κεντρικὴ αἴθουσα τῆς πρωτεύουσας, ἐκτεταμένη διαφήμισις της ἀπὸ τὸν Τύπο,

κτλ.) καὶ συνεπῶς ἔχει περιέλθει σὲ γνώσι τῆς Εἰσαγγελίας, ἐν τούτοις, δὲν ἀσκεῖται διώξις ἀτεπαγγέλτως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἂν προσλαμβάνονταν ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελεῖα ὡς ἄσυνβλητικὴ κατὰ τῶν ἠθῶν. Ἄσκειται διώξις κατόπιν μηνύσεως τοῦ ἀεργολάβου ἠθικῆς», ὁπότε ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐξαναγκάζεται νὰ διώξῃ λόγῳ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐκδήλωσις πληρῶνει τὸ νεκρὸ γράμμα τοῦ νόμου. Μία σχετικὴ ἔρευνα λοιπὸν πάνω σ' ἓνα ἐκτεταμένο καὶ εὐρὸ δείγμα πληθυσμοῦ θὰ ὡδηγοῦσε στὴν συναγωγὴ χρησίμων συμπερασμάτων καὶ θὰ ἐπέτρεπε στὸν νομοθέτη νὰ προσαρμόσῃ τὴν κατάστασι τοῦ νόμου στὴν κατάστασι τῆς ζωντανῆς ἠθικῆς, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται τεχνητοὶ ἐγκληματίες.

Ἐνας κύκλος ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τίς ὑποθέσεις ποῦ ἀναφέραμε θὰ ρίξῃ φῶς στοὺς μηχανισμοὺς καταγγελίας τῶν ἐγκλημάτων στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἓνα σύνολο γνώσεων πάνω στίς διεργασίες διαλογῆς τῶν ἀδικημάτων ποῦ προωθοῦνται πρὸς στιγματισμὸ τῶν δραστῶν τους καὶ ἐκείνων ποῦ καλύπτονται ὀριστικὰ ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ.